

Bij Richteren 1

(D.M.)

Het boek van de Richteren is geen eenvoudige lectuur. Sommige fragmenten lijken nog aardig in het gehoor liggende verhalen, bijvoorbeeld over Gideon en Simson. In zijn geheel is het een moeilijk boek, zowel vanuit historisch gezichtspunt als met het oog op de verkondiging. Vooral in de eerste en laatste hoofdstukken zijn de problemen groot. De voorlezing in het kader van de liturgie kan helpen de problemen te overwinnen en deze verre, vreemde en vervreemdende geschiedschrijving te horen als een profetisch getuigenis. Een vertaling, die op deze voorlezing gericht is, is daarvoor een eerste vereiste.*

Tezamen vormen Jozua + Richteren het begin van het grote profetische drieliuk, waarvan 1 + 2 Koningen het andere zijpaneel zijn. In het midden staat koning David (1-2 Samuël).** De latere geschiedenis wordt in Ri. reeds verondersteld, bijvoorbeeld in de onderscheiding in hoofdstuk 1 tussen Jeruzalem, Hebron, Juda en Benjamin enerzijds en Bet-El, Jozef, Manasse en Efraïm anderzijds.

Ontervan

In het eerste hoofdstuk lijkt er nog niets gebeurd te zijn. In kort bestek komen incidenten uit Joz. 16-19 nogmaals aan de orde. Juda gaat voorop, zoals volgens Gn. 49,8vv van hem verwacht mag worden. (De aanhef vertoont enige gelijkens met de situatie in Joh. 21,3). In Juda is op zijn beurt Kalev, de oude makker van Jozua (hij is de enige die het in Num. 13-14 vertelde heeft meege-maakt!), degene die het *geven* beoefent. Het land is een gave om te geven (Ri. 1,2.15.20).

Bij *geven* hoort *ontervan****. Het verhaal is gericht op de vrijmaking van het land tot gift aan wie het als zodanig ontvangen. De 'behandeling' van Adoni-Bezek mag ons teveel vergelding lijken, als vergelding kan deze koning het zelf maar al te goed begrijpen en billijken. Juist omdat het teveel vergelding is, is het te weinig radicaal, niet revolutionair genoeg.

Ri. 1 herneemt het verhaal van Jozua met alle nadruk daarop, hoe weinig er terecht komt van de intenties waarmee het land gegeven werd. Kalev is de enige, letterlijk *ontferft* (1,20). Juda verslaat weliswaar Adoni-Bezek en maakt hem onschadelijk, maar hij blijft tot zijn dood in Jeruzalem. Het huis van Jozef weet weliswaar Bet-El ('huis Gods') binnen te komen, maar dan klinkt als een treurig refrein telkens 'niet ontferden. . .' (1,19.20.27.28.29.30.31.32.33); tot er bij Dan in het geheel geen sprake meer is van *ontervan*.

Herendienst

Maar, zal iemand zeggen, *ontervan* in de zin van uitroeien mag dan mislukt zijn. Laten wij daar blij om zijn. De kinderen Israël krijgen anderzijds dan toch maar mooi vaste voet in het land

en onderwerpen de oorspronkelijke bewoners voldoende om hen de baas te worden. Is *herendienst* niet een humanere oplossing? Geen naakte macht, maar via de economische omweg; dat is clean en efficiënt. Maar dat is nu precies de kwestie waar het hele verhaal steeds over zal blijken te gaan. Of een omkering van de machtsverhoudingen en bezitsverdeling werkelijk de vervulling van de belofte in Gen. 12,1-3 betekent. Hoe het dan anders moet? Dat is de roeping van een richter. Om met schade en schande te leren onderscheiden tussen dienst aan JHWH en dienst aan andere 'goden', concreet: macht, bezit, natuurlijke vermogens, enz. (zie Ri. 2,17-3,4). *Herendienst* (Hebr.: *mas*) is alle werk, waartoe mensen gedwongen worden. In de dwang zit het stuitende aspect. Ri. 1,30 impliceert het voluit *gedwongen dienstwerk*. Dienst aan en in naam van JHWH kan per definitie niet afgedwongen worden. Zijn *eredienst* is en blijft gegeven met zijn gaven.

Het ligt in de rede aan de hand van deze noties na te denken over de plaats van de gemeente, die deze Heer viert en hem dankt voor zijn gaven, in de wereld, in de wereldeconomie, in de feitelijke machtsverhoudingen in haar omgeving. Het corpus christianum is geschiedenis geworden, de christelijke natie is passé. Niet alleen onder invloed van een nieuw horen naar het Woord, maar eenvoudig door de omstandigheden achterhaald. Hebben machtige, bezitterige woorden als 'kerstenen', 'christelijk', 'evangelisch' nog een goede zin? Als de gemeente van de Heer een legitieme claim te leggen heeft, dan zullen de machten die nu hun claims uitoefenen onteigend moeten worden.

Noten

* *Richteren, een vertaling om voor te lezen*, Societas Hebraica Amstelodamensis, NBG-KBS, Haarlem/Boxtel 1982. Omdat deze vertaling beschikbaar is, heeft de redactie van De eerste lezing afgezien van het vertalen van Ri.

** Zie voor deze en vele andere zaken, die het bestek van De eerste dag te buiten gaan: *Geen koning in die dagen*: over het boek Richteren als profetische geschiedschrijving, Hanna Blok e.a., Baarn 1982. Dit is een kleine commentaar naast de bovengenoemde vertaling.

*** In het lange artikel over het woord *jrsj* in TWAT III, Sp. 953-985 noemt Lohfink temidden van de vele problemen die rond dit woord bestaan de connotaties 'formeel als eigendom aanvaarden', 'accepteren'; pass. 'arm, bezitloos worden'; 'bezitloos maken'. Primair is de grondbetekenis niet veroveren, maar *eigendom overdragen*. Dus geen militaire term, maar een juridische. Theologisch staat op de achtergrond de belijdenis, dat JHWH de werkelijk rechtmatige eigenaar van alle grond is, de El-Koneh (Gen. 14,19.22).

25 mei 1986

zondagse:

Richteren 1, 1 t/m 2,5
psalm: 11
Torah: Genesis 11, 27 t/m 13,8

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: Tob 12,6
bij psalm 8
bij de gaven en aan tafel: Tob 12,6
epistel: Rom 11,33-36
zondagslied: LB gezang 253, EB 235
'O zalig licht, Drievuldigheid'
evangelie: Johannes 3,1-15

in het nieuwe lectionarium:

Spreeken 8,22-31
tussenzang: psalm 8 (R v. 1)
event. twee lezing: Rom 5,1-5
vers voor het evangelie: Op 1,8
+ Johannes 16,12-15

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Johannes 3,1-21

thema van de week

van 19 tot en met 25 mei:
onvoltooide opdracht

school:

Handelingen 9,1-19a
Handelingen 9,19b-31
Handelingen 11,19-30

kleur: wit

gebed

(*Missale Romanum*)
God onze Vader, Gij hebt het Woord der waarheid en de Geest die heilig maakt in de wereld gezonden om aan de mensen het verheven mysterie van uw Godheid te openbaren. Geef dat wij het ware geloof belijden door de glorie van de eeuwige Drievuldigheid te erkennen en door haar Eenheid in macht en majesteit te aanbidden.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(Domkerk Utrecht)

O Heer, onze Heer,
wij roepen U aan, Drieënige God!
Wij zijn niet in staat
uw rijkdom, uw wijsheid,
uw kennis en uw beschikkingen
naar waarde te schatten.
Daarom bidden wij:
leer ons
deze aarde bewoonbaar te maken
onder uw gezag
tot aan de vervulling van de tijden.
In uw Naam, o Vader,
Zoon en Heilige Geest,
uit wien, door wien en tot wien
alle dingen zijn.
Amen.

Voorbede gevraagd

(*Oecumenische gebedskalender*)
voor Ierland.

Bij Richteren 2,1-5

(D.M.)

(Wie geen opzettelijke aandacht aan de viering van sacramentsdag kan of wil besteden voege de aantekeningen van deze en de volgende bladzijden tesa-men.)

Van Gilgal naar Bochim is een treurige weg, de 'omwenteling' (Gilgal) verkeert in 'geween' (Bochim=wenenden). Als de altaren van het heidendom niet worden afgebroken, wordt de plaats waar de HEER present is (Gilgal, zijn altaar, Bet-El, het sacrament) een plaats om te wenen.

De bode van JHWH is als altijd in Tenach de manifestatie van de HEER, die spreekt namens Hemzelf. Maar hier heeft het optreden van de bode ook de functie eraan te herinneren, dat deze God, in onderscheid tot wat onder goden in onze ogen gebruikelijk en gangbaar heet, niet onmiddellijk, vanzelfsprekend en manipuleerbaar present is. Hij is niet op afroep beschikbaar en wordt juist meer in de verborgenheid gedrongen, wanneer wij Zijn *zijn* tot ons *hebben* maken.

De andere goden zijn met name de Baäls en Astartes (Ri. 2,11.13). Hun titels kan men in het Nederlands weer-geven met 'bazen en bazinnen', maar in het Frans klinkt het veel nauwkeuriger: maitres et maitresses. Zij zijn niets behalve de projecties en wensdromen van opzichters en slavendrijvers, de idolen van mensen die menen dat alles te koop is en dat het hoogste doel moet zijn de dingen in de macht te krijgen, ook de mensen te beheersen als waren zij machines. Die behoefte leidt tot het geloof in een Deus ex machina; maar de HEER blijkt zich altijd aan deze machinatie te onttrekken.

Uit deze wan-hoop en wan-toestand is Abraham weggeroepen en Israël uitgeleid. In een paar woorden verwijst Ri. 2,1 daarnaar (vgl Gen. 12,7; 17,7; Ex. 12,51). Wat ginds onleefbaar was en schreeuwde om verandering, wat in de woestijn met pijn en moeite geleerd moest worden – dat deze HEER niet de fixatie van onze angstdromen is – dat zal in het beloofde land niet weer de kop op steken.

Het Missaal geeft voor de Sacramentsdag in het C-jaar als Torahlezing aan: Gen. 14,18-20. In de driejarige Torah-cyclus is die passage ook vlak bij. God wordt daar bij monde van Melchisedek El-Eljon Koneh genoemd (zie vorige zondag). Hij, de Allerhoogste, is als enige *eigenaar* van hemel en aarde, van alles en allen. Hij die alles heeft biedt zichzelf aan, laat zich aanbieden in de gaven van brood en wijn.

Voor deze God bouwde Abraham een altaar en riep zijn Naam aan (Gen. 12,7v.). Zo deed Mozes (Ex. 24,4v.; één van de twee offertoria van sacramentsdag); zo deed ook Jozua (Joz. 8,30v.). Maar wat doen de kinderen Israël nu eigenlijk volgens Ri. 2,5? 'Zij offerden aan JHWH'. Hun tranen? Van offerdie-ren, die de plaats van mensen met lege

handen innemen, is geen sprake. En waarop brengen zij hun offergaven? Toch niet op die nog niet geslechte altaren van anderen? Of zomaar in het wilde weg, als adequate uitdrukking van hun radeloosheid? Zonder acht te slaan op de historische volgorde (Ri. 1,1 veronderstelt, dat Jozua gestorven is) luidt het na hun offeren met lege handen in Ri. 2,6a 'En Jozua zond het volk heen. . .'. *Ite missa est – Deo gratias.*

Het sacrament van het altaar staat immer onder de bedreiging van verwijzing naar de HEER, die ons op deze plek ontmoeten wil omdat het zijn plek is die Hij ons vrijmachtig geeft, te verworden tot substituuat en daarmee een belemmering voor de echte ontmoeting. Van eucharistie tot manipulatie. Daartegen is het altijd en overal passend de dankzegging hoog te houden. Niets anders wordt ons in handen gegeven dan dankzegging, deze HEER te zegenen (vgl. Openb. 4,8-11).

Volgens Gen. 14,20 'gaf hij hem de tienden van alles'. Men kan er over twisten wie aan wie geeft. Melchisedek aan Abraham, of omgekeerd? Of Abraham aan de HEER? Of Melchisedek aan de Allerhoogste God? In het verband moet het wel Abraham zijn, die de tienden geeft, als teken van zijn dankbaarheid. Hij geeft zijn gaven aan de priester van de God, die 'alles' gegeven heeft. Deze woorden kunnen aanleiding zijn te mediteren over het wederzijdse spel van gaven en gaven in de liturgie, met brood en wijn en wat wij prozaïsch de collecte plegen te noemen. Tezamen zijn het tekenen en uitdrukking van de totale wederzijdse overgave, die volgens Ri. 2,1-5 niet plaatsvindt, onmogelijk gemaakt wordt doordat het verzandt in de sfeer van religieuze concurrentie.

1 juni 1986

zondagsezing:

Richteren 2, 1-5

psalm: 81

Torah: Genesis 14,18-20

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 81,17;

bij de gaven en aan tafel:

Lev 21,6 en 1 Kor. 11,26-27

epistel: 1 Kor. 11,23-29; ps 145, 15-16;

Joh. 6,56-57

evangelie: Johannes 6, 56-59

in het nieuwe lectionarium:

Genesis 14, 18-20

tussenzang: psalm 110 (R vs 4b)

1 Kor. 11, 23-26

vers voor het evangelie: Joh. 6,51-52

Lucas 9,11b-17

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Johannes 6,1-15

thema van de week:

van 26 mei tot en met 1 juni:

Op nieuwe wijze leven

school:

Handelingen 13, 13-49

Handelingen 13, 50 t/m 14,20

Handelingen 16, 4-40

kleur: wit

gebed

(Missale Romanum)

Heer Jezus Christus, in dit wonderbaar sacrament hebt Gij ons de gedachtenis nagelaten van uw lijden en sterven.

Wij bidden U:

laat ons de heilige geheimen

van uw Lichaam en Bloed

met zo grote eerbied vieren

dat wij de genade van uw verlossing

voortdurend in ons ervaren.

Gij die leeft en heerst met God de Vader, in de eeuwen der eeuwen.

(H. Jongerius o.p., Naar woorden zoeken)

Heilige Vader,

toon ons in brood en beker

de weg naar de vrede;

toon ons Hem

die zichzelf aan ons geeft

als voedsel ten leven:

Jezus Messias,

voor wie wij U danken,

nu en tot in eeuwigheid.

voorbede gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)

voor Groot-Brittannië

Bij Richteren 2

(D.M.)

(Zie ook de aantekeningen voor de Sacramentsdag op de vorige bladzijden).

Over godsdienst gaat het hele hoofdstuk. In de praktijk van alle dag doet ook de dienst aan JHWH zich voor als een variant op het algemene religieuze bedrijf. Men kan het sociologisch, psychologisch, paedagogisch enz. beschrijven en behandelen. Dat is allemaal waar en onvermijdelijk. Het behoort tot het wezen der openbaring, dat hij die zich openbaart verschijnt als een fenomeen onder andere menselijke verschijnselen. Maar als dat het enige is wat er te zeggen valt vanuit de openbaring, dan zijn de HEER en de andere goden inderdaad concurrenten op de markt der religies, en principieel uitwisselbaar.

Ri. 2 vertelt, dat als men daarvan uitgaat en de HEER inderdaad inruilt voor Baäl en Astarte, de HEER van het toneel verdwijnt. Hij houdt eenvoudig op met 'god' te zijn, ook op de gans andere wijze waarop hij 'god' is, in zijn daden. Als hij wordt gelijkgesteld aan die anderen, dan kan of wil hij ook niet meer doen dan die andere goden, wier meest wezenlijke algemene kenmerk is dat zij niets doen, maar des te meer laten doen. Nee, zelfs dan houdt de HEER niet helemaal op. 'Dan ontbrandt de toorn van JHWH. . .'

(2,14.20). De enige emotie, beweging, bewogen daad die hem overblijft is boos worden. Maar dat is tenminste een echte emotie, waar stomme goden nooit aan toe komen.

Welke woorden horen bij de ene en de andere gods-dienst?

JHWH: zien wat hij doet, zijn grote werk;

hem kennen;

horen naar de geboden;

richters die bevrijden.

Andere goden: doen wat kwaad is in zijn ogen;

hem verlaten;

nalopen, buigen, krenken;

vijanden die plunderen,

verdrukken – benauwdheid.

Het dienen van andere goden is vooral buigen (2,12.17.19). Daar krijg je kramp van. Toch doen zij het graag, haastig. De dienst van JHWH is hen te weinig: alleen maar kijken en luisteren. Zo eenvoudig kan het toch niet zijn. Zij willen zelf wat doen. Andere goden zorgen daar wel voor; die doen zelf uit principe niets en laten alles doen door hun vereerders, tot zij erbij neervallen. Dat is de wonderlijke, aantrekkelijke tegenstrijdigheid van religie. Je moet van alles, je krijgt op je falie, je krijgt het er benauwd van en tegelijk is het zalig.

De kerk is, net als Kanaän, het paradijs nog niet, hoogstens een voorlopige gestalte waar nog van alles mis blijkt te kunnen gaan. En hoe harder je wilt, hoe moeilijker het lijkt. Soms lijkt de gemeente een veilige enclave in een overigens boze wereld, maar dan breekt de

wereld hardhandig in en dwingt van voren af aan te beginnen. Of de gemeentelieden breken hijgend uit van pure benauwdheid. De apartheid van de gemeente als minderheid temidden van andere machten is alleen te handhaven met rigoreuze middelen, die strijdig zijn met het doel, omdat er niets bevrijdends in te ontdekken valt. Dat is voorlopig het dilemma.

Van de listige 'oplossing' om de goden over de dagen van de week te verdelen, de HEER alleen op zondag serieus te nemen en ons op werkdagen te voegen onder de zeggenschap van hele andere machten en drijfveren – daar weet Richteren nog niet van. Het is eenvoudig ondenkbaar God en de goden zo te verdelen en naast elkaar te dienen. In Tenach komt dat slechts éénmaal aan de rand ter sprake (2 Kon. 17,29.32.41), wanneer vreemde bewoners in Kanaän komen wonen in plaats van Israël en in hun onnozelheid alles door elkaar halen.

1 juni 1986

zondagsezing:

Richteren 2, 6 t/m 3,4

psalm: 12

Torah: Genesis 14

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 13,6;

bi de gaven en aan tafel: ps 6,5; ps 13,6

epistel: 1 Joh 4,16a-21

zondagslied: LB gezang 241, ZJ 430

'Nu bidden wij de heilige Geest'

evangelie: Lucas 16,19-31

in het nieuwe lectionarium:

1 Koningen 8, 41-43

tussenzang: ps 117 (R: Mc 16,15)

Galatiërs 1,1-2 en 6-10

vers voor het evangelie: Joh. 3,16

+ Lucas 7, 1-10

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Johannes 6,1-15

thema van de week:

van 26 mei tot en met 1 juni:

Op nieuwe wijze leven

school:

Handelingen 13,13-49

Handelingen 13,50 t/m 14,20

Handelingen 16,4-40

Kleur: groen

gebed

God, uw voorzienigheid

faalt nooit in haar beschikkingen.

Wij bidden U:

wend van ons af

wat kan schaden

en geeft alles

wat ons heilzaam kan zijn.

Door onze Heer, Jezus Christus.

(Anglicaanse en lutherse traditie,
vert. *Luthers Dienstboek*)

Heer God,

die de sterkte zijt

van allen die op U hopen;

neig U tot ons gebed, en,

daar wij zwakke, sterfelijke mensen

zonder U niets vermogen,

verleen ons uw genadige hulp,

zodat wij

uw geboden houden en

ons willen en volbrengen

voor U welbehagelijk zij.

Door onze Heer, Jezus Christus.

voorbede gevraagd

(*Oecumenische gebedskalender*)

voor Groot-Brittannië

Bij Richteren 4 en 5 (E.B.)

De verbinding tussen de – ogenschijnlijk los van elkaar staande – verhalen over de richter Ehud, en het optreden van Barak, wordt gevormd door het begin van caput 4: 'de zonen Israëls gingen voort te doen wat kwaad is in de ogen van JHWH, toen Ehud gestorven was.' Barak wordt neergezet als contrast-held tegenover de 'sterke man' Ehud. Barak – de naam mag dan 'bliksem' betekenen, erg flitsend is zijn optreden bepaald niet, hij komt er eerder als een bange piepmuis vanaf, en de sterke figuren in het verhaal zijn de twee vrouwen aan zijn weerszijden: Debora en Jaël

Debora is een profetes – na het schreeuwen van de zonen Israëls tot God (Ri. 4,3) wordt niet meteen weer een held ten tonele gevoerd, maar het profetische ambt allereerst naar voren geschoven. Debora, de profetes, roept de bevrijder tot de daad. Haar eigen naam – lett. 'honingbij' – heeft de letters van het woord 'dabar' dat woord én daad betekent. Zij hoedt het woord, en profeteert de daad die door dat woord in gang wordt gezet. . . en erdoor wordt beheerst.

Israël wordt onderdrukt door de koning van Kanaän, Jabin, die zetelt te Charosjet ha-Gojim, 'mengsel van heidenvolkeren'. Negenhonderd ijzeren strijdwapens bezit hij – het wapentuig waartegen Israël geen verweer heeft (cf Ri. 1:19). Tegenover dit geweld staat in Israël: de profetie; de profetes Debora, die zetelt onder een palmboom (cf psalm 1!) en *recht* spreekt. Zijzelf neemt niet de strijd ter hand – háár taak is het bedienen van het woord (zoeter dan honing, cf. psalm 19,10,11) waarmee ze Barak oproept en aanspoort om te gaan. Gaan is inderdaad het belangrijkste thema in het verhaal; Barak geeft wel gehoor aan de oproep, maar onder een angstig gepiept protest: *ga* jij met mij, *dán ga* ik – *ga* je niet met mij, *dán ga* ik niet! (Ri. 4,8) En het *gaan* klinkt weer in Debora's antwoord: '*gaan*, ja *gaan* zal ik met jou. Alleen. . . roem zal er niet zijn voor jou op de weg die je *gaat*: in de hand van een vrouw zal JHWH Sisera uitleveren!' (Ri. 4,9).

Barak is de held tussen twee vrouwen: Richteren 4-5 is een vrouwenverhaal. Door het woord van een vrouw wordt de redding in gang gezet, – door de hand van een vrouw voltooid. En last but not least wordt niet door de hand van Barak en zijn troepen Sisra's leger bij de Tabor en de beek Ksjon (overigens niet zómaar een locatie!) in vernarring gebracht: dat doet de hand van JHWH zelf (Ri. 4,15) Barak jaagt hem na. . . maar Sisera uitschakelen zal niet meer zijn werk zijn: in zijn hand komt de vijand-legeroverste niet terecht.

L. Alfonso-Schökel geeft de volgende indeling van het verhaal: voorspel: krijgswagens van Kanaän tegenover de profetie van Debora; le scène: het gesprek tussen Debora en

Barak;
2e scène: strijd, nederlaag van Sisera, zijn vlucht;
3e scène: Jaël en Sisera;
4e scène: Jaël, Barak en Debora.
Inmiddels zijn we in de derde scène beland: Sisera bij Jaël in haar tent. Die tent is al opgevoerd in vers 11: de Keniet Cheber, had zijn tent opgeslagen bij Kedesj. Kenieten zijn zeer verwant aan Israël, en dus bevriend.
In vers 17 wordt dit herhaald, en ook tussen Jabin en de Keniet is gastvriendschap. Dat is dus voor Sisera alle reden om hier zijn toevlucht te nemen. Jaël doet er een schepje bovenop en haalt hem, lokt hem haar tent in; buig toch, buig af mijn heer, naar mij! (ja, buigen zal hij inderdaad, voor haar.) Ze geeft hem – meer dan hij vraagt –, en dekt hem ook nog zorgzaam toe, als een moeder (in Israël). Bedekt – verbergt hem. Zó grondig, dat ze naar waarheid straks kan spreken wat hij haar vraagt te zeggen als er iemand komt vragen of hij bij haar in de tent is: 'zeg dan: niemand!' (vs 20). Inderdaad: dan is hij niemand meer; er is niets van hem over. Uitgeput, in slaap, ligt hij 'tussen haar voeten'; Jaël, als een hoogst merkwaardige moeder! 'baart' een dode (Ri. 5,27).

Nauwelijks is Sisera dood of daar is Barka. En die ziet: Sisera, neergevallen, dood. *Beraqqato* met de tentpin in zijn slaap, Barak ziet dat, de bliksem is ingeslagen, inderdaad, in de hand van een vrouw heeft JHWH Sisera uitgeleverd (Ri. 4:9!) Het woord, door Debora gesproken, is uitgekomen en waarheid geworden. En zo is het dan gedaan met de koning van Kanaän: door God verneerd (kana, Ri. 4,23).

Het lied van Debora

Zoals na het verhaal van de doortocht door de Rode Zee (Ex. 14) datzelfde gebeuren nog eens wordt bezongen in de liederen van Mozes en Mirjam (Ex. 15), zo ook hier; na de gebeurtenissen in verhaalvorm, worden ze nog eens herhaald in de vorm van een lied. Volgens velen één van de oudste gedeelten van de Tenach (evenals het lied van Mirjam, Ex. 15,21). Debora zingt dit lied: opgestaan 'als een moeder in Israël'. Zij is opgestaan en heeft haar werk gedaan, het profetische woord gesproken, dat tevens hoop geeft voor de toekomst. . . en dat vrouwen oproept niet passief te blijven, maar hun krachten en mogelijkheden die ze hebben, te benutten.

Literatuur

L. Alonso/Schökel, *Erzählkunst im Buch der Richter* (Biblica no 42). *Tot ik opstond*. Een serie exegese van en voor vrouwen (Centrale voor vormingswerk Driebergen). *Geen koning in die dagen – richteren als profetische geschiedschrijving* (Deurloo, Van Daalen, e.a.).

8 juni 1986

zondaglesing:
Richteren 4 en 5
psalm: 13
Torah: Genesis 15

klassiek:
psalmwoord bij de intocht: 18,19-20
bij de gaven en aan tafel: psalm 6,5;
psalm 13,6; Mt 28,20
epistel: I Joh 3,13-18
zondagslied: LB gezang 407
'Christus mijn Heer, op U alleen'
evangelie: Lucas 14,16-24

in het nieuwe lectionarium:

I Koningen 17,17-24
tussenzang: psalm 30 (R v. 2a)
event. tweede lezing: Gal 1, 11-19
vers voor het evangelie: Lc 7,16
+ Lucas 7,11-17

zondagsschool en kinder(neven)dienst:
Johannes 9, 1-41

thema van de week
van 2 tot en met 8 juni:
Gericht en bevrijding

school:

De stad Korinthe
De positie van de gemeente te Korinthe
De brief van Paulus

kleur: groen

gebed

(*Missale Romanum*)
God, al het goede komt van U.
Geef ons wat wij vragen:
mogen wij
door uw ingeving
tot goede gedachten komen
en deze,
order uw leiding,
ten uitvoer brengen.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(*anglicaans/luthers/oud-katholiek*)
Geef, Heer, dat wij uw heilige naam standvastig vrezen en beminnen,
want nimmer onttrekt Gij uw vaderlijke zorg aan hen, die Gij in uw liefde gegrondvest hebt.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(*zelfde gebed, vert. W. Barnard*)
Geef, Heer, dat wij
Uw heilige Naam,
Uw openbaring voor de mensen,
vrezen en liefhebben tevens.
Want nooit onttrekt
gij Uw bestiering aan
Uw kinderen.
Integendeel,
gij houdt hun bestaan in stand
door Uw vasthoudende voorkeur,
Uw ongeschokte liefde.

voorbede gevraagd
(*Oecumenische gebedskalender*)
voor Noorwegen

Bij Richteren 6 (S.L.S. de V.)

Het 'kwaad in de ogen des Heren' wordt in Ri. 2 in zijn algemeenheid genoemd: het dienen van de Baäls en de Astartes, en daarmee het eenzijdig opzeggen van het verbond met de HEER. In hoofdstuk 6 wordt dat wel heel pikant: is Baäl niet de vergoddelijking van de vruchtbaarheid, de regelmatige terugkeer der seizoenen, de vegetatie? De god van het brood en van de wetmatigheid der economie. Omdat een agrarische bevolking daar zeer afhankelijk van is, wordt godsdienst tot een bevordering van eigenbelang. Je bent met je maag en je portemonnaie van deze god afhankelijk.

En nu worden ze juist hierin uitgemolken tot op de bodem: deze god geeft hen allesbehalve, wat ze er zoeken! Maar het 'niet bij brood alleen' van de verbondsgod is vergeten. Zijn bevrijdingsreputatie is vergeten. En opvallend is de berusting, waarmee het volk dit laat gebeuren. Tragisch én komisch te zien, hoe Israël de vruchten van zijn eredienst niet zelf kan plukken, hoe hun 'door Baäl verhoorde gebeden' door Midian worden geconsumeerd. Er blijven geen reserves, het is een kaal-slag, een uitvreterij. Van alle eerbied die de Tora ook geeft aan land en aarde en gewas kan niets komen.

Alles wordt omgedraaid: vanuit Israëls roeping zouden de volkeren de vruchten ontvangen van zijn aanwezigheid. Nu worden die vruchten gestolen en moet het volk zich verstoppen. Geen Baäl, die dat verhindert. In feite is daarmee zijn onvermogen ook al aangegeven! Dat krijg je als je alleen de wetten van de economie gaat aanbidden.

Het profetisch moment:

Vers 7 is letterlijk 'het oude liedje!' In het verhaal treedt dan eerst een profeet op, als om aan te geven hoe de ware oorzaak van het onheil moet worden geduid. Waarin Israëls verbondsgod anders is dan Baäl, moet weer helder worden: Hij is een bevrijder, en blijft 'jullie' God. Maar dat zijn lege woorden geworden, verhaaltjes. Zó kent Gideon ze ook (vs 13) Maar ironisch vraagt hij, waar al die mooie verhalen over wonderen dan gebleven zijn, die de vaderen vertelden. Zijn ongeloof lijkt terecht, want in zijn eigen vader heeft hij niet een beste voorganger. Die is namelijk eigenaar (en daarmee priester) van een Baälsaltaar. De verhalen vertellen, maar daar zelf niet ten volle in deelnemen, maakt geloofsoverdracht aan een volgende generatie heel ongeloofwaardig!

Gideons roeping

Tot vs. 14 is het goddelijk appél als het ware verpakt in de 'boodschapper', maar dan ineens: 'toen wendde de HEER zich tot hem': de directheid van een confrontatie van aangezicht tot aangezicht.

Gideons afweer tegen het appél – zijn geringheid – slaat bij God niet aan. Integendeel: de kleine en geringe wordt vaker juist gekozen voor een centrale rol in de bevrijdingsbeweging. Alleen de Godsnaam is daarbij opnieuw de enige echte garantie.

Gideons vraag om een teken ontmoet begrip: in hoofdstuk 7 en 8 is er zelfs drie maal sprake van een teken, dat hem moet overtuigen, dat hij het ongelofelijke kan wagen.

In deze tekens laat de HEER zich herkennen: wanneer Gideon aandraagt, wat een maaltijd had kunnen worden en blijven, wordt dat tot een offer gemáákt: de Heer is zelf 'het aanstekelijke vuur'. Het vernietigt de 'Baälsprodukten', het gaat het 'natuurlijke' vocht te boven. Dit verhaal loopt parallel aan dat van Elia's offer op de Karmel, waar dezelfde keuze aan de orde is.

Voor Gideon is er na de rechtstreekse ontmoeting met God geen keuze meer: als het niet de dood is, dan enkel nog het leven als geroepen en gezonden. Zijn definitieve antwoord luidt 'de HEER-shalom', net als het eerste woord, waarmee hij was begroet. De cirkel is rond: het eerste én laatste woord is: vrede.

De eerste daad

Het verslaan van Midian zou slechts symptoombestrijding zijn. De diepere oorzaak moet eerst aangepakt: er kan geen ruimte meer zijn voor het Baälsaltaar. Gideon kiest tégen zijn ouderlijk huis vóór zijn nieuwe roeping. Een keuze tussen 'jouw vader' en 'jouw God'. Het is een keuze, die in het eigen vlees snijdt. Daartoe moeten Baäl en Astarte tegen de vlakke, en wanneer van hún altaren een nieuw gebouwd wordt voor de Heer, geeft dat aan, hoe deze beide niet naast elkaar kunnen bestaan: Baäl kan enkel dienstbaar zijn aan de HEER, als brandhout bijvoorbeeld. Het conflict waar deze keuze je in brengen kan, is zwaar, en het verhaal maakt van Gideon bepaald geen geloofsheld of krachtpatser: zijn ongeloof, zijn twijfels, zijn vragen om een teken, zijn angst voor zijn vader zullen hem voor ons niet onsympathiek maken.

15 juni 1986

zondagsezing:

Richteren 6
psalm: 14
Torah: Genesis 16

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 25,16-18
bij de gaven en aan tafel: psalm 9,11-12
psalm 17,6; Mc 11,24
epistel: I Pe 5,5b-11
zondagslied: LB gezang 107
'Wie zich hovaardig heffen'
evangelie: Lucas 15,1-10

in het nieuwe lectionarium:

II Samuël 12,7-13
tussenzang: psalm 32 (R naar v. 5d)
event. tweede lezing: Gal 2,16.19-21
vers voor het evangelie: I Joh. 4,10b
+ Lucas 7,36-8,3

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Johannes 10,1-21

thema van de week:

van 9 juni tot en met 15 juni:
Goede Herder

school:

De stad Rome
De positie van de gemeente te Rome
De brief van Paulus aan de Romeinen

kleur: groen

gebed

(Missale Romanum)
God, steun voor allen die op U hopen,
wees ons nabij en
luister naar ons gebed.
In onze menselijke zwakheid
kunnen wij niets doen zonder U.
Schenk ons altijd
de bijstand van uw genade
om door het naleven van
uw geboden,
in gedachten en daden
aan uw wil te beantwoorden.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(uit het Luthers Dienstboek)

Almachtige eeuwige God,
die de ganse christenheid
door uw Geest heiligt en bestuurt:
verhoor ons gebed
en geef, dat wij door uw genade
U dienen in rein geloof,
in heiligheid en gerechtigheid.
Door Jezus Christus, onze Heer.

(Huub Oosterhuis, Bid om vrede)

Heer onze God
Gij geeft uw licht, uw woord
aan wie maar wil.
Gij geeft uw koninkrijk
aan arme en zondige mensen –
maar dan zult Gij ook voor ons
genadig zijn.
Stuur ons niet weg van hier
met lege handen
maar maak ons vol
van Jezus Christus,
uw woord van trouw
uw levend licht
voor deze wereld en voor alle tijden.

voorbereiding gevraagd
(Oecumenische gebedskalender)
voor Oost-Duitsland

Bij Richteren 7 en 8

(S.L.S. de V.)

Hoofdstema kan zijn: de HEER is de werkelijke strijder en aanvoerder. Hij zelf wil zijn belangen verdedigen, die hij investeerde in zijn volk. Het is in zijn Naam en zijn sterkte, dat Gideon is geroepen. De HEER zal bevrijden, omdat Hij toch zijn hoop op dit volk heeft gesteld, ook al laat het de oren hangen naar de broodgoden van het moment. Dit alles bepaalt de strijdmethode: de strijd aangaan met een 'overkill' moet worden losgelaten. Alleen de wapenrusting van het geloof telt. 'Israël mocht eens in eigen macht gaan geloven'. Dan zou het zich niet meer onderscheiden van welk ander volk dan ook, maar mee blijven doen in de dans om de macht en zijn bestemming verliezen. Zo blijft er niet meer over dan een 'Gideonsbende', een handjevol getrouwen. Die zullen aan een aantal selectiecriteria voldoen: vertrouwen, durf, waakzaamheid en creativiteit!

Vertrouwen

dat God voor hen zal strijden. Niet je verlatend op wat je zelf in handen hebt. *Durf*

Alle angsthazen mogen weg, terug naar hun schuilplaatsen. Zij wachten de uitkomst van de strijd af. Het blijkt, zoals gebruikelijk, de overgrote, afwachende meerderheid te zijn. God gaat zijn gang in onze geschiedenis steeds met een 'rest'.

Waakzaamheid

De wijze van drinken blijkt ook bepalend: allereerst heeft degene die rechtop drinkt, intussen nog de mogelijkheid zijn omgeving in het vizier te houden en niet verrast te worden door een aanval in de rug. Maar bovendien staat er tweemaal nadrukkelijk, dat zij niet 'knielden': het zijn ook degenen, die alleen voor de HEER door de knieën gaan!

Creativiteit

als strategie, waarbij de HEER de 'creator' is. Omdat Gideons mannen hun handen vol hebben, moeten de zwaarden, waar sprake van is, wel enkel die van Midian zijn. Dan blijkt dus ook hier dat, wie het zwaard opneemt, er zelf door zal vergaan. Men brengt er elkaar intern de doodssteek toe.

Voordat het zover komt, is er eerst opnieuw Gideons behoefte aan een teken: God neemt zijn angst serieus ('indien je bevreesd bent') en middels de afgeluisterde droom 'worden zijn handen gesterkt'.

In deze droom wordt de wereld omgekeerd: de tentbewoners roven niet meer het brood, maar het gerstebrood (symbool van de agrarisch ingestelde bevolking) verplettert Midian. Weer is er in Midian iemand, die de droom kan duiden. Ook hier associaties met een ander bijbelverhaal: wanneer David met zijn schildknaap insluip in het nachtkwartier van Saul. . . Hierna buigt Gideon

zich neer: een gevaar waarin hij aan geeft de bemoediging van Godswege verstaan te hebben.

Wanneer eenmaal de kansen zijn gekeerd, mag heel het volk meedoen in de grote klopjacht. De Jordaan moet daarbij weer tot grens worden gemaakt (vs. 24) De roverhoofdmannen hebben 'fabel-achtige' namen: Orev en Zeëv, oftewel Raaf en Wolf. Zij vinden hun einde op een rots en in een perskuip. Het zijn dezelfde twee plaatsen, waar Gideons roeping het vorige hoofdstuk begon.

Hoofdstuk 8 heeft misschien minder onze interesse, toch wordt daarin juist aangegeven, in welk een wankel evenwicht de strijd zich moet afspelen. De uitgangspunten, dat de HEER strijdt, en dat Hij zijn volk daarbij nodig wil hebben als gehoorzaam instrument, worden gemakkelijk ondergraven door krachten in en rond hen.

Er is het eigenbelang en het gebrek aan solidariteit onder de broeders, er is de voorganger, die de juiste kijk op zijn positie verliest. Daarbij wordt hij een flink handje geholpen: de vraag om een koning – die vanaf nu tot in het boek Samuel steeds sterker zal klinken – wordt hier al fragmentarisch voorbereid.

Allereerst is er Efraim: verontwaardigd, dat het enkel als bezemwagen mag functioneren. Als de winst uitgekeerd moet worden, blijken er altijd veel meer mensen met hun aandelen te zwaaien. Maar men heeft wel eerst mooi het verloop van de strijd afgewacht, en vraagt nu om medailles.

Gideon heeft blijkbaar de gave van zijn vader geërfd om hen te sussen met de mooie vergelijking van wijnoogst en na-lezing ('Spätlese').

Daarnaast hebben ook Sukkot en Penuel niets willen investeren in de strijd van God, zolang voor hen de uitkomst daarvan onzeker is. Solidariteit met de voorlopers in Gods strijd kennen zij niet. Deze worden ook niet als zodanig herkend. Enkel resultaten tellen.

Het zijn symbolische straffen, die hen treffen: wanneer de toren wordt afgebroken, wordt daarmee aangegeven: zulke mensen hebben geen bescherming nodig. Waar mensen alleen voor zichzelf zorgen, wordt hun basis ontmanteld.

En wanneer de verantwoordelijke figuren hun einde vinden in dorens en distels, worden ze met de vruchteloosheid om de oren geslagen en op één hoop geveegd. Deze zelfde struiken komen in het volgende hoofdstuk nog eens terug! (Ri.9)

Waar binnen Gods volk men elkaar zou moeten steunen en bemoedigen – met name hen, die de nek willen uitsteken, en die durven te gaan in geloof alleen – overheerst ruzie en jaloezie en eigenbelang. Het lijkt de kerk wel. . .

22 juni 1986

zondaglesing:

Richteren 7 en 8
psalm: 15
Torah: Genesis 17

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 27,1-2
bij de gaven en aan tafel: psalm 13,4-5;
psalm 18,3; 1 Joh 4,16
epistel: Rom 8,18-23
zondagslied: LB gezang 477, ZJ 433
'Geest van hierboven'
evangelie: Lucas 6,36-42

in het nieuwe lectionarium:

Zacharia 12,10-11
tussenzang: psalm 63 (R v. 2b)
event. tweede lezing: Gal 3,26-29
vers voor het evangelie: Joh 10,27
+ Lucas 9,18-24

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Johannes 11,1-44

thema van de week:

van 16 tot en met 22 juni:
Alleen het geloof telt

school:

De stad Efeze
De positie van de gemeente te Efeze
De brief van Paulus aan de Efeziërs

kleur: groen

gebed

(Missale Romanum)

Heer,
geef ons blijvende eerbied
en liefde voor uw Naam,
want nooit onttrekt Gij uw leiding
aan hen die Gij in uw liefde hebt
gegrondvest.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(Anglicaanse en lutherse traditie)

Bescherm van wie op U hopen, God,
zonder wie niets waardevast, niets
heilig is,
vermenigvuldig over ons
uw barmhartigheid,
opdat wij onder uw leiding en
onder uw hoede
met de vergankelijke goederen
zó omgaan
dat wij de blijvende
reeds kunnen beërven.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(zelfde traditie, vert. W. Barnard)

o God, gij beschermer
van wie op U hopen,
zonder U geen vastheid
en geen bestendigheid.
Zonder U is niets heilig.
Vermenigvuldig over ons Uw ontferming.
Met U als gids,
met U als herder,
kunnen wij links laten liggen
wat alleen tijdelijk, werelds voordeel geeft
en niet verloren laten gaan
ons heil voor altijd.

voorbode gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)
voor Polen

Bij Richteren 9, 1-21 (A.E.K.)

Het verhaal van Abimelech is het verhaal van wat er gebeurt, als Baäl-Berith tot god gemaakt wordt (Ri. 8,33). Het verhaal van wat er gebeurt als het niet meer gaat om de zaak waar het in het verbond om draait (de verbondenheid in het wederzijds doen van goedertierenheid en trouw), maar het verbond zélf tot afgod wordt.

Als de zaken er zo voorstaan als in Ri. 8, 34 en 35 beschreven wordt, als er geen sprake meer is van het gedenken van de grote daden van God en het doen van trouw, dan is er alle ruimte voor een man die zich laat voorstaan op zijn status ('mijn vader is koning') en op de bloedband die er via zijn moeder tussen hem en de inwoners van Sichem bestaat. En is een bloedband niet een natuurlijker, een zekerder basis voor een verbond dan verbondenheid in het doen van goedertierenheid en trouw? Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Juist in Sichem – de verbondsstad (Joz. 24) – grijpt men het simpele en zo gevaarlijke beroep op bloed en bodem ('gedenkt dat ik uw eigen vlees en bloed ben') aan om het verbond 'veilig' te stellen.

Het verbond is tot bloedband geworden, een god waaraan alles opgeofferd wordt: 70 zilverlingen worden gebruikt om leeghoofden en waaghalzen in te huren om de 70 broeders – het getal van de volkeren – te offeren op dit altaar van de natuurlijke theologie. Op één steen worden ze gedood. (vgl. Joz. 24,27: Deze steen zal getuige tegen u zijn, dat gij uw God niet verloochent). Ten koste van alles wordt zo het koningschap geworteld in bloed en bodem, en het klinkt alsof het stevig 'zit': 'Zij koningden 'Mijn vader is koning' tot koning'.

Ri. 9,1-21

Dan vertelt Jotham, de enige die ontkomen is, zijn fabel, en hij zet daarmee zowel het koningschap als het verbond in het juiste licht. Wie zich koning laat maken om te heersen (vs.2), heeft de voedingsbodem voor goede vruchten verlaten, en is een zwalker, een zwerver geworden. Een man aan de top die in de lucht hangt (Bouhuis/Deurlo, *Dichter bij de profeten* p. 103). Zo'n koning kan geen vruchten geven waar God en mensen zich over verheugen. In het land van de bomen kom je, als je zo'n koning wilt, terecht bij de doornstruik.

Een verbond kan niet ingewisseld worden voor een bloedband. Door iemand koning te maken, ga je – bloedband of niet – een verbond aan. En een verbond 'zit' alleen goed, als er sprake is van wederzijdse goedertierenheid en trouw. Dan kun je je er ook van beide kanten over verheugen.

Als de bomen in getrouwheid de doornstruik tot koning zalven, mogen zij schuilen in zijn schaduw – dat is de goedertierenheid van koning Doorn-

struik! Handelen de bomen niet in getrouwheid, dan zal er vuur uitgaan van de (licht ontvlambare) doornstruik. Vanaf een veilige hoogte past Jotham zijn fabel toe op Abimelech en de inwoners van Sichem: Als jullie in getrouwheid gehandeld hebben door Abimelech koning te maken, als jullie daarmee iets goed gedaan hebben aan het huis van Jerubbaäl na al het goede dat hij gedaan heeft – en hij heeft jullie gered uit de macht van Midian en jullie hebben 70 man uit zijn huis op één steen gedood – als je over en weer trouw hebt gedaan, dan is er alle reden om je over elkaar te verheugen: maar zo niet, dan zal er wederzijds vuur uitgaan, en je trouweloosheid zal op je eigen hoofd terugvallen (vgl. vs. 53 en 57).

29 juni 1986

zondaglezing:

Richteren 9,1-21

psalm: 16

Torah: Genesis 18

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 27,7-9

bij de gaven en aan tafel: psalm 16,7-8;

psalm 27,4; Joh 17,11

epistel: 1 Pe 3,8-15a

'Heer, stuur zelf het schip'

evangelie: Lucas 5,1-11

in het nieuwe lectionarium:

I Koningen 19,16b.19-21

tussenzang: psalm 16

event. tweede lezing: (R naar v. 5a)

vers voor het evangelie: I Sam 3,9;

Joh. 6, 69b.

+ Lucas 9, 51-62

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Richteren 9, 1-21

thema van de week:

van 23 tot en met 29 juni:

Wie is koning?

school:

Project van drie lessen over kerkvaders

kleur: groen

gebed

(*Missale Romanum*)

God, uw genade is het

dat wij U vader mogen noemen

en kinderen zijn van het licht.

Wij bidden U

dat wij niet verloren raken

in de duisternis van de dwaling,

maar altijd, zichtbaar voor anderen,

leven in het licht van de waarheid.

Door onze Heer, Jezus Christus.

(*Anglicaanse en lutherse traditie*)

Geef, vragen wij, Heer,

dat het wereldgebeuren

door uw bestel voor ons

op vrede zal worden gericht

en uw kerk zich zal verheugen

in ongestoorde toewijding.

Door onze Heer, Jezus Christus.

(*zelfde traditie, vert. W. Barnard*)

Geef ons, o Heer,

zo smeken wij,

dat 's werelds loop

volgens Uw raad

in vrede moge voortgaan

en dat Uw kerk

U toegewijd

in rust en blijdschap

U moge dienen.

voorbede gevraagd

(*Oecumenische gebedskalender*)

voor de Sowjet-Unie

Bij Richteren 10,6 - 11,40

(A.E.K.)

Voordat de grote richter Jeftā kan opstaan om het volk te bevrijden, moet er het een en ander rechtgezet worden tussen Israël en de Heer, en tussen Gilead en Jeftā. Want de zonen van Israël hebben de Heer verlaten, en de zonen van Gilead hebben Jeftā uitgestoten.

'De zonen van Israël gingen voort te doen wat kwaad was in de ogen van de Heer'. Het is niet een (steeds terugkerend) incident: Van 'Egypte' tot de 'Filistijnen' is het hen te doen om andere goden (Deurlo in *'Geen koning in die dagen'* p. 67). En het heidendom slaat zijn slag: niet alleen de Baāls (vs 10), maar wel zeven soorten goden (vs 6). Het getal van de goden, die door de Israēlieten gediend worden, is even groot als het getal van de volken uit wier macht de Heer hen bevrijd heeft. Hoe kan de Heer hen uit hun benauwdheid bevrijden, als zij niet bij hun bevrijder blijven, maar andere, benauwende, goden verkiezen? Pas als ze alle vreemde goden uit hun midden verwijderd hebben en de Heer dienen, pas als er weer trouw is, ervaren ze ook weer de goedertierenheid van de Heer: 'Toen kromp zijn ziel ineen om Israēls ellende'.

De zonen van Gilead hebben hun halfbroer, een dapper held, maar de zoon van een hoer, uitgestoten. Abimelech verliet zelf het huis van zijn vader, huurde leeghoofden in om zijn 70 broers te doden en verhief zich tot koning. Jeftā wordt door zijn broers ertoe gedwongen om als uitgestotene te verkeren met leeghoofden; maar het land waar hij leeft, heet 'goed'. Uit dat goede land gaan zijn broers hem halen; zij roepen zijn hulp in tegen de Ammonieten. En zoals de Heer niet verlaten wil zijn, maar gediend wil worden, zo kan Jeftā op hun vraag alleen ingaan als hij niet meer de uitgestotene is, maar hoofd over hen zal zijn. Voor het aanzicht van de Heer maken zij hun afspraken. Nu zijn de verhoudingen rechtgezet. De bevrijding kan beginnen. (n.b. het beslissende moment in deze dialogen is: 'heden' (10,16) en 'nu' (11,7).

Gaat Jeftā nu eerst met Ammon onderhandelen? Het lijkt erop, maar waar dingen moeten worden rechtgezet is geen ruimte voor een diplomatiek compromis. Aan de orde is het rechte verstaan van de Torah: 'Israël heeft geen land vermeersterd' (vs 15). ... 'wij nemen in bezit al wat de Heer onze God ons in bezit geeft' (vs 24). Het gaat in de 'onderhandelingen' en de strijd niet om bezette gebieden, maar om de bijzondere positie van Israël, het uit Egypte bevrijde volk, waarvoor de Heer ruimte gemaakt heeft. Daarom is beoorlogen onrechtvaardig. 'De Heer richt heden tussen u en mij', zegt Jeftā. Alweer dat beslissende moment: heden. Maar Ammon wil niet horen. Dan

komt de Geest des Heren over Jeftā, en doet hem trekken en voorttrekken. Intussen spreekt Jeftā zijn gelofte, en die gelofte kost hem zijn dochter, zijn enig kind. Welke commentaren je er ook op na leest, niemand weet goed raad met dit 'kinderoffer'. Er worden lijnen getrokken naar de klassieke oudheid, er wordt gesproken van een beschamende bladzij in de geschiedenis van Israël.

Jeftā 'kan niet terug' (vgl. Deut. 23, 22 en Num. 30,2). Is dit het beschamende verhaal van de rechtlijnigheid, waarin een groot richter kan vervallen? Een vader kan wel de gelofte van zijn dochter ongeldig maken – ('en de Heer zal haar vergeven', (Num. 30, 3 en 4) –, een dochter kan helaas niet de onbezonnen gelofte van haar vader ongeldig maken. Of is dit het verhaal van een dochter, die met haar woorden 'Doe mij dan maar wat gij beloofd hebt', voor de onbezonnenheid waar haar vader zich aan bezondigd heeft, haar leven geeft, opdat de Heer hem zal vergeven?

6 juli 1986

zondagsezing:

Richteren 10,6 t/m 11,40

psalm: 17

Torah: Genesis 19

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 28,8-9

bij de gaven en aan tafel: psalm 17,5-7

psalm 145,15; Joh 10,11 en 15

epistel: Rom 6,3-11

zondagslied: LB gezang 332, EB 302

'Heer Jezus, Gij die als een kind'

evangelie: Matteüs 5,20-26

in het nieuwe lectionarium:

Jesaia 66,10-14c

tussenzang: psalm 66 (R v. 1)

event. tweede lezing: Gal 6,14-18

vers voor het evangelie: Kol 3,15a.16a

+ Lucas 10,1-12.17-20 (of: 1-9)

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Richteren 10,6 t/m 11,40

thema van de week

van 30 juni tot en met 6 juli:

Wie is de held?

school:

Project van drie lessen over kerkvaders

kleur: groen

gebed

(Missale Romanum)

God, door de vrijwillige vernedering van

uw Zoon

hebt Gij de gevallen mensheid

weer opgericht.

Schenk uw gelovigen de ware blijdschap:

Gij hebt ons allen

uit de slavernij van de zonde bevrijd:

laat ons eens delen in de vreugde van

uw Koninkrijk.

Door onze Heer, Jezus Christus.

(Anglicaanse en lutherse traditie)

God, wat geen oog heeft gezien

hebt Gij bereid

voor al wie U beminnen.

Vervul onze harten

met de gloed van uw liefde,

opdat wij U

in alles en boven alles beminnen

en uw beloften,

die alle verlangen te boven gaan,

najagen.

Door onze Heer, Jezus Christus.

(zelfde traditie, vert. W. Barnard)

o God, voor wie U beminnen

hebt gij veel goeds bereid,

al blijft het voorshands onzichtbaar.

Geef ons in 't hart

vuur van Uw liefde,

dat wij U beminnen

in alle dingen

en boven alle dingen uit

en doe ons reikhalzen

naar Uw land van belofte

dat alle verlangen

te boven gaat!

voorbede gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)

voor de Oekraïne

Israël is een volk van genade en niet van de natuur

Ook de Simsonverhalen behoren tot de profetische doorlichting van Israëls geschiedenis. De verteller probeert in de tijd dat het volk door de Babyloniers onder de voet is gelopen, aan te geven waardoor Israël het beloofde land verloor. Door ontrouw, doordat Gods volk telkens weer scheef gaat. De spits is dus een oproep tot bekering tot wie de lier aan de wilgen heeft gehangen. Want JHWH is nog steeds dezelfde. Hij kan hun onderdrukking niet blijvend aanzien. Hoofdstuk 13, het openingsverhaal, heeft daarom bekende trekken voor wie de latere profeten kent. Al kent een hele generatie de vrijheid niet meer – veertig jaar in de macht van de onbesnedenen – en wordt pasen in het boek Richteren dan ook niet gevierd. JHWH grijpt in door middel van een wonderlijke geboorte. Al dreigt het volk zijn oorsprong te vergeten, toch zet hij nieuw in. Héél Israëls historie is in dit 'patroonboek' gegeven met vijand en al, in Simsons geboorte en het gevecht om zijn identiteit. Zo werd en wordt Gods bondsvolk getoetst op zijn trouw, wonend midden tussen de *goyim* die het verdrukken.

Israël brengt niet zelf zijn bevrijder voort

Simsons geboorte is een parallel van die van Samuel. De vrouw van Manoach, staat zij als onvruchtbare niet voor het volk Israël? Deze verhalen zijn voor de goede verstaander helemaal geen heldenstories. 'De zonen Israëls gingen voort te doen wat kwaad was in de ogen van JHWH'. . . maar de Bode des Heren liet zich zien aan de vrouw met 'je zult een zoon baren'. Het is God zelf die verwachting en leven geeft. Die engel des Heren is een *nabijheidsgehalte* van JHWH, een genadige aanpassing om te voorkomen dat je God ziet en sterft – hij is en treedt op namens God. Die vertegenwoordiging is tegelijk een tegenwoordigheid (Gen. 44, 9 en 10). 'Hier blijkt de eigenaardige onbepaalde bepaaldheid van God' (K. H. Miskotte), niet te vatten in begrippen. 't Is opmerkelijk dat in hoofdstuk 13 de menselijke ellende, zonder roepen, hem al motiveert tot bevrijding.

Simson, de bevrijder

Alles wat bedervend werkt moet de vrouw namelijk mijden want haar zoon zal een Godgewijde zijn tot aan zijn dood toe, een Nazireeër, apart gezet (vgl. Num. 6). Simson heeft de gedachte aan Israëls oorsprong levend te houden. Een volk dat het van de inspiratie van boven moet hebben. De richter is regelsteller, bestuurder en rechter van Godswege. In de richter vind je als het ware 'eerste probeersels' tot het koningschap. Er lopen lijnen van Simson naar Samuel, Saul en David. De ware koning gooit het niet op een akkoordje

met de onbesnedenen die alleen maar leven volgens de principes van potentie en mannenmacht. Alleen de Geest Gods blijkt ontembaar. Alleen als ongeschooren Nazireeër zal Simson over zijn uitzonderlijke kracht kunnen beschikken.

Niet de man-verwekker in de glansrol

Let eens op hoe moeilijk Manoach doet. Hij wil houvast en duidelijkheid en een handleiding bij dit kostbare geschenk, zijn zoon (v.8). Toch gaat de Bode opnieuw naar de vrouw, die een moeder in Israël wil zijn. Het is een legitieme vraag, de eeuwen door, hoe dit volk zijn bevrijder ontvangen moet. De pa heeft geen opvallende rol. De belofte van de zoon is ook geen beloning. Pas aan de maaltijd wordt de identiteit van de Bode onthuld. 'Uw naam, graag'. Zo probeert Manoach het geheim toch te hanteren en naar zich toe te halen. Het blijkt een ontmoeting met JHWH zelf te zijn. In vers 18 klinkt de eerbied voor de NAAM, die is 'wonderbaar'; die spreek je niet uit want daarin is heel Israëls geschiedenis besloten, daarin wordt de hele wereldgeschiedenis 'gepakt'. Aan het woord van de Bode moet de vader genoeg hebben. Wie denkt hier niet aan een Zacharias en een Josef, aan Hanna en Maria?

Hij komt van boven

'Als je een brandoffer wilt bereiden, laat dat dan voor JHWH opgaan' De Bode vaart in de vlam van het altaar mee op. De vrouw verstaat dit teken, haar man raakt in paniek: 'sterven zullen wij, ja sterven'. . . Simson komt als godsge-schenk. De vrouw baarde een zoon en riep zijn naam SIMSON. Misschien is er wel een zonnemythe in de Simsonverhalen verwerkt. In de naam Simson schuilt het woord 'zon' en bij Bet Sjemesh, in dat gebied van de stam Dan, heeft een zonnetempel gestaan etc. etc. Maar so what? Dan nog heeft de verteller deze mythische trekken in zijn profetische visie verwerkt en omgebogen. Met evenveel recht mag je in de naam Simson de belijdenis horen van psalm 84, 12: 'want JHWH is een zon'. De ouders moeten het alleen maar doen met die vreemde opdracht, zij bepalen niet zelf de toekomst van hun eerstgeborene. De geest des Heren is de stuwkracht zodra er echte bevrijding op gang komt. Het begint klein en onopvallend, tussen Tsora en Esjtanol, maar God gaat zijn werk beginnen. En waar de Geest werkt komen aanzetten op gang die generaties mensen bemoedigen en op de been houden. Geest is beweging, is meegenomen worden.

13 juli 1986

zondaglesing:

Richteren 13
psalm: 18/19
Torah: Genesis 21

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 47,2
bij de gaven en aan tafel: Dan 3,40;
psalm 103, 1; Joh. 17,20-21
epistel: Rom 6,19-23
zondagslied: LB gezang 349
'O Vader, trek het lot U aan'
evangelie: Marcus 8,1-9

in het nieuwe lectionarium:

Genesis 18,1-10a
tussenzang: psalm 15 (R v. 1a)
event. tweede lezing: Kol 1,24-28
vers voor het evangelie: naar Lc 8,15
+ Lucas 10,38-42

zondagsschool en kinder(neven)dienst:
Richteren 13

thema van de week

van 7 tot en met 13 juli:
Kind van de zon

kleur: groen

gebed

(*Missale Romanum*)

God,
om dwalenden de weg te wijzen
laat Gij het licht schijnen
van uw waarheid.
Geef dat allen die zich christen noemen
afwijken wat afbreuk doet
aan deze naam
en nastreven wat daaraan beantwoordt.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(*Anglicaanse en lutherse traditie*)

Krachtige God,
in U is overvloed van goedheid.
Zaaï in ons hart
het midden van uw naam en
laat in ons groeien
vruchten van geloof.
Voed al wat toekomst heeft en
waak met de hartstocht van uw liefde
over wat Gij hebt gevoed.
Door Jezus Christus, onze Heer.

(*zelfde traditie, vert. W. Barnard*)

Gij die de God
van alle kracht ten goede zijt,
van U komt alle goeds,
het is U eigen.
Plant in ons hart
de liefde tot Uw Naam
en geef ons,
dat wij daarin groeien.

voorbede gevraagd

(*Oecumenische gebedskalender*)
voor Hongkong

Het raadsel

Allereerst moet bij degene die dit raadsel hoort een lichtje gaan branden omdat het op de bruiloft (het verbondsfeest) opgegeven wordt door een Israëliet:

'Uit de eter komt eten,
uit de sterke komt zoet'.

Je kunt het letterlijk nemen: 'uit de eter komt eten', slaat dan op de honing uit de bijen. 'Uit de sterke komt zoet' slaat dichterlijk op de liefdesdaad van de man. Via chantage op de bruid komen die onbesnedenen achter het geheim van het verbond tussen twee mensen, dat alleen de Thorakenner verstaat: de *liefde* is het geheim van het huwelijk. Maar bovenal het ferment van het aan elkaar gehuwd zijn van JHWH en Israël: de *Thora*; Psalm 19,8 ev., 'de wet des Heren is volmaakt, de verordeningen van JHWH zijn zoeter dan honing, ja dan honigzeem uit de raat'. Dit raadsel gaat over de liefde als verbondstrouw aan Israël. Die trouw mag je bij een bruiloft verwachten! En wat weten Filistijnen dáárvan?

Het raadsel van de heilsgeschiedenis

Waarom is Israël in ballingschap gevoerd? Omdat het met zijn verbondstrouw gesjoemeld heeft. Waarom is de Nieuw Testamentische gemeente in een diaspora-situatie geraakt? Omdat ook onze woorden breken op onze daden en omdat wij ons verslingerd hebben aan de machten. Ook voor ons is Simson een beeldend oordeelsverhaal waarbij we onze morele verontwaardiging maar snel op stal moeten zetten. Je bespeurt in deze verhalen het zoeken naar de ware koning die de impasse radicaal en definitief doorbreekt. Hoofdstuk 14 is toch niet zonder hoop voor het Godsvolk dat ontdekt dat het aan de Thora zijn identiteit ontleent. 'Toen werd de geest van JHWH vaardig over hem' (v. 19). Het heeft toch weer een open einde. Gods geest, ook wanneer de bruiloft een bloedbad wordt tegen Israëls onderdrukker, om scheiding te maken tussen Gods volk en de antimacht.

JHWH doet het!

De kennis van Gods stelregels is het geheim van Simson en zijn volk. Dat blijkt telkens weer in schand en schâ, net op het nippertje. Alleen Israël weet dat zijn verbondstrouw sterker is dan al wat hem wederstaat. Ook de Simson-verhalen maken wel goed duidelijk dat God de spot drijft met elk eigengereid heldendom. Ze zijn als was in de handen van zijn tegenstanders tenzij hijzelf zich van hen bedient.

'Uitverkiezing is niet gebonden aan moraliteit' (Noordmans)

Voor mij springt allereerst vers 4 eruit: 'zijn vader en moeder wisten niet, dat het van JHWH kwam dat hij aanleiding tot strijd zocht bij de Filistijnen'. Licht en donker lopen in de geschiedenis dooreen. Enerzijds hier het oude motief van het volksverhaal over de sterke man die in Gods kracht uiteraard zelfs een leeuw aankan, anderzijds de 'beer van een vent' die weerloos is tegen de verleiding van een vrouw. Dat gaat samen in Simson; de speciaal-gewijde 'valt op' een... Filistijnse. Hij wil niet alleen God toebehoren maar ook dit mooie menskind. Simson meldt zijn huwelijksplan en tegelijk is dat zijn (of Zijn?) geschikt moment als aanleiding tot een eerste botsing met Dans vijanden, de Filistijnen, die het bonds-teken, de besnijdenis, missen. Simsons 'gemengde' huwelijk staat haaks op de joodse visie dat het huwelijk Gods solidariteit met Israël te weerspiegelen heeft. Al blijft Simson verantwoordelijk voor zijn daden als Nazireër Gods, zijn persoonlijke gevoelens en potentie winnen het van zijn roeping. Als we maar doorhebben dat het hier om bevrijdend handelen gaat en niet om de moraal. De Schrift is verre van burgerlijk.

Simson als beeld van iedere gelovige

Deze richter heeft een tweespalt in zich: alles wat hij is, is hem van God gegeven maar hij maakt er gebruik van ten eigen bate en loopt dan vast. Soms is hij een gelijkenis van Israël en van iedere gelovige. Hij doet uitgerekend wat verraad is aan zijn identiteit als geroepen richter: honing eten uit een kadaver, een Filistijnse ('Palestijnse') huwen en met lichtekooien omgaan. Een ruig verhaal maar ondanks alles een voertuig met belangrijke inhoud.

Gezien het grote verschil in cultuur/beschaving, valt deze boerenzoon misschien wel op die 'mondaine Parisienne'. Het is de ruach JHWH die richter, profeet en koning boven zichzelf uittilt en tot bevrijder maakt.

Simsons tegenspelers

Dat zijn 'de mannen van de stad' (v. 18), die dertig 'voorhuidigen' die bij zichzelf denken: wat verbeeldt die boerenkinkel zich wel? Van zijn kant prikkelt hij hen met zijn door hen niet op te lossen raadsel. Deze metgezellen en bruidsjonkers, in de rol van 'vrienden van Israël', bedreigen de bruid en maken haar tot hun werktuig om gezichtsverlies te voorkomen. Tenslotte gaat wie de engelsman 'the best man' noemt er met de bruid vandoor. Dáár belandt de Israëliet die zich aanpast en z'n identiteit niet bewaart - zo zal dit verhaal in de ballingschapstijd óók gefunctioneerd hebben. Want Simson ontdekt wel wat laat dat zijn beminde Filistijnse is en blijft. Zij behoort tòch bij zijn vijanden.

20 juli 1986

zondagslezing:

Richteren 14 en 15
psalm: 19
Torah: Genesis 22

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 48,2
bij de gaven en aan tafel: psalm 18,28.32;
psalm 34,9; Mt 11,28
epistel: Rom 8,12-17
zondagslied: LB gezang 184, ZJ 353
'Met de boom des levens'
evangelie: Matteüs 7,15-21

in het nieuwe lectionarium:

Deuteronomium 30,10-14
tussenzang: psalm 69 (R naar v. 33)
event. tweede lezing: Kol 1,15-20
vers voor het evangelie: Joh 6,63b.68b.
+ Lucas 10,25-37

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Richteren 14,1-20

eventueel kinderdienst:

Richteren 15,1-20

thema van de week

van 14 tot en met 20 juli:
Zoon der Wet

kleur: groen

gebed

(*Missale Romanum*)

Heer, wees goed voor allen
die U toebehoren en
schenk hun uw genadegaven in overvloed:
maak hen sterk in
geloof, hoop en liefde om steeds,
waakzaam en trouw, uw geboden
te onderhouden.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(*Anglicaanse en lutherse traditie*)

God, uw vaderlijke zorg faalt niet;
biddend pleiten wij bij U
dat Gij zult weren
al wat schaadt
en zult verlenen
al wat ons ten goede komt.
Door Jezus Christus, onze Heer.

(*zelfde traditie,*

in parafrase van W. Barnard)

Het zal niet mis gaan,
God,
met Uw voorzienigheid.

Als wij niet zien
wat voor ons ligt
aan gene zijde
van nacht en ontij,
het blijft bij Uw
vast voornemen:
dat het een ochtend van
bevrijding wordt,
een hof van Eden,
een stad van vrede,
waar mensen zullen wandelen
in het landschap van Uw zomer!

voorbede gevraagd

(*Oecumenische gebedskalender*)
voor Taiwan

Een schitterende stunt

Zoals het thema aangeeft mag het in dit eerste deel van hoofdstuk 16 dan gaan om de ondergang van Simson, het 'kind van de zon', de eerste drie verzen beschrijven een onvervalst staaltje van zijn kunnen. Daarbij is Ri. 16,1-3 typerend voor de aard van zowel Simson als de Filistijnen.

Simson begeeft zich ondanks de eerdere bloedige conflicten onvervaard naar het hart van het gebied van de Filistijnen, naar Gaza. Hij is oppermachtig. Zijn vijanden hebben niets tegen hem in te brengen. Ze kunnen slechts hopen op een goed georganiseerde hinderlaag op het moment dat Simson waarschijnlijk het zwakst is. Op zijn beurt heeft Simson duidelijk geleerd van eerdere negatieve ervaringen met de vrouw uit Timna. Hij houdt het contact met de vrouw uit Gaza zakelijk. Bij gekochte liefde verliest men het hoofd niet zo snel.

De manier waarop Simson zich redt uit de Filistijnse omsingeling is vernederend voor de Filistijnen. De poort die elke nachtelijke ontsnapping uit één van die sterke Filistijnse steden onmogelijk zou moeten maken wordt door Simson naar een berg tegenover Hebron gebracht. Nu was Hebron niet alleen één van de eerste steden die de Israëlieten bij de intocht in Kanaän hadden weten te veroveren (vgl. Ri. 1,10.20), het is ook de stad waarbij het eerste stukje grond ligt dat de vader van Israël het zijne kon noemen (vgl. de Thoralezing voor deze zondag, Gen. 23). Voor Simson is Hebron het hart van het land van Israël. Daarheen brengt hij nu het symbool van de macht van Filistijnen.

Het geheim van Simson

De grootste dreiging voor Simson is niet te vinden in den vreemde, maar in datgene wat dichtbij ligt en hem na aan het hart is. Simson ging niet onder aan de vreemde vrouw in de verre vijandelijke stad, maar aan zijn geliefde vlak bij huis; aan Delila, die woonde in het dal Sorek, niet ver van de woonplaats van zijn ouders.

De betekenis van de naam Delila is niet duidelijk, maar het roept associaties op met het Hebreeuwse woord voor 'nacht' (*layla*) en met de naam van de vrouwelijke Lilith (vgl. Jes. 34,14). Die associatie blijkt wel terecht, want we horen niets goeds van Delila. De liefde komt alleen van Simsons kant. Delila lijkt slechts uit op de beloning voor het verraad.

Het gevecht om het geheim van Simsons kracht lijkt natuurlijk sterk op de wijze waarop in hoofdstuk 14 Simson op de oplossing van het raadsel werd onttroegeld door zijn vrouw. En het illustreert nog eens dat het eigenlijke antwoord op de vraag wat sterker is dan een leeuw en zoeter dan honing 'liefde' is. Liefde blijkt steeds weer sterker dan de dood (vgl. Hooglied 8,6

en Ri. 16,16: 'tot stervens toe'). Het is wellicht nog belangrijker dat dit steekspel met Delila de pendant is van het gesprek met de bode van God in hoofdstuk 13. In beide gevallen gaat het om het bijzondere van Simson als Nazireeër Gods. Hij is niet zoals een ander (vgl. Ri. 16,7.11.17). Voor de Filistijnen bestaat dat bijzondere alleen uit Simsons kracht. Die suggestie is zeker ook in de hand gewerkt door het optreden van Simson. Men veronderstelt dat die kracht iets magisch is. En ook dat lijkt te worden bevestigd: het blijkt te maken te hebben met Simsons haar; overeenkomstig de bij veel volken bekende idee dat het haar, dat steeds maar doorgroeit, een bron van levenskracht is. Deze denkbeelden worden genuanceerd wanneer de verteller bij de ontknoping van het verhaal niet meer spreekt van het 'wijken van de kracht' (v. 17,19), maar opmerkt dat 'de Here van Simson geweken is' (v.20). Het geheim van Simson is dat God (in 13,25; 14,6.19; 15,14 is sprake van de 'Geest des Heren') hem deed uitstijgen boven het gewone. Simsons ondergang was het dat hij deze eenzame hoogte niet kon verdragen.

Nu reist Simson dan opnieuw af naar Gaza; maar in tegenstelling tot 16,1 niet als de overmachtige held die alleen oog heeft voor vrouwelijk schoon, doch als een blinde en zwakke sterveling. Er gloort weliswaar weer enige hoop: zijn haar groeit weer aan. Zou God misschien ook weer terugkeren?

Sterk als de dood is de liefde

Dit verhaal van Simson wordt wel vergeleken met het lijden en sterven van Jezus Christus. Naastepad gaat hier heel ver. Zijns inziens wil Ri. 16 'ons vertellen hoe de liefde dan pas tot vervulling komt als de minnaar zelf door het vuur van de liefde wordt verteerd en sterft. De liefde die uit de hemel komt, en door een bode des Heren is aange-stoken, is messiaans' (Simson, Kok Kampen z.j., p. 64). Het lijkt mij evenwel meer op zijn plaats om deze geschiedenis van Simson op één lijn te stellen met de opmerking van Jezus: 'Wie vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mij niet waardig' (Mt. 10,37).

27 juli 1986

zondagsezing:

Richteren 16,1-22

psalm: 20

Torah: Genesis 23

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 54,6-7

bij de gaven en aan tafel: psalm 19,9-12;

psalm 84,4-5; Joh. 6,56

epistel: 1 Kor 10,1-13

zondagslied: LB gezang 429, EB 548

'Wie maar de goede God laat zorgen'

evangelie: Lucas 16,1-9

in het nieuwe lectionarium:

Genesis 18,20-32

tussenzang: psalm 138 (R v. 3a)

event. tweede lezing: Kol 2, 12-14

vers voor het evangelie: Rom 8,15

+ Lucas 11,1-13

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Richteren 16,1-22

thema van de week:

van 21 tot en met 27 juli:

De zon gaat onder

kleur: groen

gebed

(Missale Romanum)

God,

bescherm van allen die op U vertrouwen,

zonder U bestaat er niets

wat waarde heeft of heilig is.

Schenk ons uw barmhartigheid in overvloed

en laat ons, onder uw leiding,

het goede in dit leven zo gebruiken,

dat wij ons nu reeds hechten

aan wat eeuwig blijft.

Door onze Heer, Jezus Christus.

(Anglicaanse en lutherse traditie,
tekst luthers Dienstboek)

Geef ons, o Heer,

een geest, die altijd het rechte wil

en het ook volbrengt met uw hulp,

opdat wij, die zonder U niets kunnen,

kracht ontvangen

om naar uw wil te leven.

Door Jezus Christus, onze Heer.

(tekst W. Barnard)

Geef ons volop, o Heer

de adem en de geest

om te bedenken wat goed is,

recht en heilzaam,

en om dan ook

ernaar te handelen.

Zonder U kunnen wij niet zijn,

laat ons dan leven

in Uw gemeenschap

en naar Uw wil.

voorbode gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)

voor Vietnam

Ten overvloed den wij ingeboren:

* dat in de onge vermen van hem word geboren,
derijdt het ook en eijde op...

** Zoals gezegd, breekt Ri. 16 nu eens de hant
van de liefde. Het leest echter ook zien dat
hem er voorzichtij hem moet zijn, want liefde
maakt blind.

Bij Richteren 16,23-31 (K.S.)

Climax

Zoals het een mooi heldenverhaal betaamt is de geschiedenis van Simson goed opgebouwd. Langzaam naderen we de zorgvuldig voorbereide climax. Al in 16,22, bij de terloops gemaakte opmerking dat Simsons haar weer begon aan te groeien, werd het vermoeden gewekt dat het nog niet gedaan is met Simson. De spanning wordt nu opgevoerd door de beschrijving van het triomfantelijke feest van de Filistijnen. Ze heffen een lied aan dat resoneert van het 'ons', 'onze god', 'onze macht' (v.23v). Ze voelen zich de trotse overwinnaars. Ze hebben hun doel bereikt en wat maakt het dan nog uit welke middelen daarvoor werden gebruikt. In schril contrast met hen staat nu de machteloze Simson.

Het is kenmerkend voor de verteltrant van Ri. 13-16 dat bepaalde elementen steeds weer terugkeren en daarbij een nieuw accent krijgen. Zo kan men een parallel trekken tussen de rol van Simson als de man die het volk moet vermaken op dit Filistijnse feest (v.25) en Simson als bruidegom die de bruiloftsgasten bezig houdt met zijn raadsel (14,12). In beide gevallen loopt de zaak anders dan men had verwacht. Op zijn bruiloft behaalt Simson niet het verwachte succes, omdat zijn gasten hem bedrogen. Ook op het feest in Gaza worden de rollen plotselings omgekeerd, doch nu trekken de Filistijnen aan het kortste eind. Een wrede grap. Maar dat geldt voor alle 'grappen' in de geschiedenis van Simson. Dit soort heldenverhalen zijn nu eenmaal niet bepaald fijnzinnig.

Gedreven tot de dood

Het is duidelijk dat Simsons handelen over het algemeen niet bepaald constructief te noemen is. Doorgaans handelt hij slechts in reactie op wat hem wordt aangedaan. Evenals in 15,7 is hier wraakzucht zijn drijfveer. Simson is een gedrevene. Enige malen is er sprake van dat de Geest des Heren hem aangrijpt, maar ook dan nog geldt dat Simson pas tot handelen overgaat als hij door de omstandigheden tot het uiterste gedreven wordt, met alle rampzalige gevolgen van dien. Simson handelt uit lijfsbehoud. In feite geldt dat ook voor zijn onthullingen aan Delila. Die kwamen pas nadat hij door haar tot uiterste wanhoop was gebracht: 'tot stervens toe' (16,16). Diezelfde woorden keren terug in v.30. Hij is ten dode toe getergd, maar hij neemt nu zelf het heft in handen en met Gods hulp drijft hij zijn tegenstanders met zich mee de dood in.

Het voorbeeld van Simson

Al eerder werd signaleerd dat Simson wel wordt vergeleken met Jezus Christus. Is Simson immers niet ook iemand die gewijd is aan God en daartoe al in de moederschoot was bestemd en een

mens die zich tot in de dood heeft gegeven voor zijn volk? Het thema 'opstandig leven' suggereert een parallel met sterven en opstanding van Jezus Christus. Maar die parallel bestaat alleen maar in de volstreekte omkering van zaken. Men zou kunnen zeggen dat Simson door de dood van vernedering en verminking is heengegaan, maar zijn 'opstanding' zaaide slechts dood en verderf. Daarentegen geloven wij dat Jezus Christus door de dood heen ons tot leven brengt.

Misschien heeft de beroemde oudtestamenticus Gerhard von Rad daarom wel gelijk wanneer hij stelt dat de verhalen over Simson ons alleen laten zien hoe het niet moet: 'Ze tonen ons het beeld van verspilde Godgegeven kracht; verspild met vernietigen. Ze tonen de jammerlijke nederlaag in de strijd tussen eros en charisma. Simson brengt niets tot stand en gaat uiteindelijk onder in de chaos die hij om zichzelf heen heeft verbreid'. Hier wordt een beeld van ons mensen geschilderd dat ons te denken geeft.

De verhalen over Simson kunnen ook positief worden benaderd door ze in de eerste plaats te beschouwen als verhalen die ten tijde van de ballingschap aan Israël werden voorgelegd. In die situatie is de geschiedenis van Simson in de eerste plaats het verhaal van Gods wonderbaarlijke ingrijpen ten behoeve van zijn onderdrukte volk (vgl. Aleida G. van Dalen, *Simson*. Een onderzoek naar de plaats, de opbouw en de functie van het Simsonverhaal in het kader van de oudtestamentische geschiedschrijving, Assen 1966, p. 117-119).

* Het citaat van Von Rad komt uit een artikel over Simson in de bundel *Gottes Wirken in Israël*, Neukirchen-Vluyn 1974, p. 49-52.

3 augustus 1986

zondagslezing:

Richteren 16, 23-31
psalm: 21
Torah: Genesis 24

klassiek:

psalmwoord bij de intocht:
psalm 55,17.18.20.23
bij de gaven en aan tafel:
psalm 25,1-3; psalm 50,21;
psalm 111,4-5; Ap 3,20
epistel: 1 Kor 12,1-11
zondagslied: LB gezang 240, EB 216
'Kom heilige Geest, Here God'
evangelie: Lucas 19,41-48

in het nieuwe lectionarium:

Prediker 1,2;2,21-23
tussenzang: psalm 90,3-17 (R v. 1)
event. tweede lezing: Kol 3,1-5.9-11
vers voor het evangelie: Mt 5,3
+ Lucas 12,13-21

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Richteren 16,23-31

thema van de week

van 28 juli tot en met 3 augustus:
Opstandig leven

kleur: groen

gebed

(*Missale Romanum*)

Heer, wees uw dienaars nabij
en schenk voortdurend uw zegen
aan hen die tot U bidden.
Wij erkennen U
als onze Schepper en Leider;
vernieuw de gaven van uw schepping
en blijf begeleiden
wat Gij vernieuwd hebt.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(*Anglicaanse en lutherse traditie*)

Wil in uw barmhartigheid, Heer,
het oor lenen aan de gebeden
van hen die als smekelingen
tot U komen,
en help ons dát te vragen
wat naar uw bedoeling is,
opdat Gij ons ook kunt verlenen
wat wij verlangen,
Door onze Heer, Jezus Christus.

(*zelfde traditie, vert. W. Barnard*)

Laat Uw oren opengaan,
ontsluit Uw ontferming
en hoor de gebeden
van wie tot U smeken.
Doe hen verlangen
naar wat U lief is,
zodat gij kunt toestaan
wat zij U vragen.

voorbede gevraagd

(*Oecumenische gebedskalender*)
voor Bangla Desh

Bij Richteren 17 en 18 (N.V.)

Is er na Simson nog iets te melden? Je zou denken van niet. De laatste richter is in een gericht ten onder gegaan. Twintig jaar lang heeft hij Israël gericht en nu is de rust weergekeerd. Het refrein, dat tot nog toe steeds weer klonk (van 2,11 af tot aan de geboorte van Simson in 13,1, zeven keer in totaal) 'maar de Israëlieten deden – opnieuw – wat *kwaad* is in de ogen des Heren' is verstomd met de dood van Simson. Toch worden er nog vijf (!) hoofdstukken geschreven. Met een nieuw refrein. De laatste woorden van het boek Richteren sluiten met dit keervers, dat in 17,6 voor het eerst klinkt, af (21,25): 'In die dagen was er geen koning in Israël; ieder deed wat *goed* was in zijn ogen'. Zit er een lijn in het boek Richteren, van kwaad naar goed? In ieder geval: geen richter, geen koning. Wel een man uit het gebergte Efraïm (de verteller gaat onverstoorbaar verder na Simson). Stelt dat nog wat voor? Mannen uit Efraïm willen graag vechten (8,1 en 12,1), maar worden zelf gedood. Deze man houdt zich bezig met stelen, maar herstelt zich wanneer hij zijn moeder hem hoort vervloeken. Deze misdaad, zonde, wil hij niet dragen (zie Leviticus 5,1). Hij bekent en zijn moeder ('gezegd is mijn zoon') heiligt het geld aan de Heer. Micha heet de man, 'wie is als de Heer?'. Terecht? Motiefwoorden zijn hier: 'gestolen' en 'gegoten en gesneden beeld'. Welke god wordt in Micha's godshuis gediend en welke zoon wordt priester? Hoe gaat het er aan toe in Israël? Nou ja, een ieder deed wat goed was in zijn ogen. Geen richter, geen koning in Israël.

Na Micha uit (het gebergte van) Efraïm, komt er een tweede figuur na voren: een jongen uit Bethlehem, uit het (gebergte en) geslacht van Juda. Bijzondere vermelding: hij was een leviet, allemans gast, nergens thuis, een vreemdeling (een *gér*, vergelijk 18,39 *gér-sjom*). Is hij welkom in godshuis? In dat van Micha wel. Die kan nog wel een priester gebruiken. 'Wie is als de Heer?' (hoor het sarcasme) lijft een leviet als priester in, zegt 'vader' tegen hem, maar behandelt hem als zoon. Zal de HEER hem weldoen? Er was geen koning in die dagen in Israël.

En de Daniëten (derde partij in dit zich ontwikkelende tafereel rond stelen, gegoten beelden en godsdienstje spelen) deden wat goed was in hun ogen. Dat staat er niet, maar als tweede deel van dit refrein wordt hun handelwijze als zodanig vermeld. Als enkele stam treden ze op als waren ze 'heel Israël' in de woestijn, in de velden van Moab. Ze sturen verkenneren uit om het land te bespieden. Ze zoeken naar hun eigen erfdeel, een gunstige vruchtbare plek waar ze de thora kunnen overpeinzen (vijf mannen!). Klinkt Esjtaol niet bijna als Esjkol (Num. 13,23)? En passant

verkeren ze in het godshuis van Micha. Ze ontdekken daar een 'vreemde' priester, die hen toch wel enige religieuze zekerheid kan bieden: 'de weg die jullie gaan ligt vóór de Heer'. De beschrijving van het land is waarheidsgetrouw. Een volk te Laïs, dat veilig leeft, vreedzaam en gerust. Het is de ideale situatie in het beloofde land, 'en zie, het is zeer goed'. (18,9, vergelijk Numeri 14,7). Maar Dan gedraagt zich als eerder Israël. Wat door de Heer gegeven zal worden, wordt genomen. Met geweld, overmatig geweld, overvalt de stam Dan het volk Laïs, 'dat vreedzaam en gerust leefde', slaat het met de scherpste van het zwaard en verbrandt de stad met vuur. Maar ondertussen, je moet tenslotte je godsdienst veilig stellen en je geloof er bij behouden, wordt de religieuze inboedel van Micha's godshuis gestolen (had-ie nou maar niet die elfhonderd zilverstukken van zijn moeder gestolen!). Alles valt voor Micha in duigen. Hij dacht dat hij 'het gemaakt had', maar zijn eigen gemaakte godsbeeld wordt hem ontstolen. Zelfs de nameloze jongeling uit Bethlehem raakt hij als priester kwijt. Die sjokt als vreemdeling, allemans gast en nergens thuis, achter zijn volgende broodheren aan (hij die uit het Broodhuis komt!).

De naam Laïs wordt veranderd in Dan. Maar de vrede is ook voorbij, de vrede in Laïs wordt vervangen door het gericht. Het gesneden beeld wordt in huis gehaald. Israël is Israël niet meer. Zelf 'te gast' (*ger-sjom*) in het beloofde land gedraagt het zich als een roversbende. En is deze meelooppriester een zoon van Ger-sjom, ook een zoon van Mozes? De overschrijvers van dit verhaal hebben de hebreeuwse letters aangevuld met extra n, zodat 'Manasse' gelezen kan worden. Want zonen van Mozes, die tot dit soort voor eigen gewelddadige doeleinden gebruikte 'godsdienstigheid' komen: dat kun je toch niet hardop lezen. Maar het staat er wel.

Er is gelukkig nog een ander godshuis. Dit eerste deel van het slot van Richteren vermeldt de naam: Silo. Daar zal de profeet geroepen worden (Samuël) die het volk zal voorbereiden op een koning (1 Samuël 1:3). Maar zover is het nog niet.

10 augustus 1986

zondagsezing:

Richteren 17 en 18
psalm: 22
Torah: Genesis 25

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: ps 68:6-7,36
bij de gaven en aan tafel: ps 30:2-3;
ps 103:2 en Mt 5:7-8
epistel: I Korinthiërs 15:1-10
zondagslied: LB gezang 19, ZJ 310
'Uit angst en nood'
evangelie: Lucas 18:9-14

in het nieuwe lectionarium:

Wijshheid 18,6-9
tussenzang: psalm 33 (R v. 12b)
event. tweede lezing: Hebr 11,1-2-19(12)
vers voor het evangelie: Mt 24,42a.44
+ Lucas, 12,32-48

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Lucas 12, 13-34

thema van de week:

van 4 tot en met 10 augustus:
Bepaald leven

kleur: groen

gebed

(Missale Romanum)
Almachtige eeuwige God,
U mogen wij onze Vader noemen.
Help ons als uw kinderen te leven
om eens het erfdeel te ontvangen
dat Gij hebt beloofd.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(Anglicaanse en lutherse traditie)

Heer God,
die uw almacht bekend maakt
in vergeving en erbarmen:
laat ons uw barmhertigheid
rijkelijk ervaren,
opdat wij onze toevlucht nemen
tot uw beloften
en aldus deel krijgen
aan de hemelse goederen.
Door Jezus Christus, onze Heer.

(Zelfde traditie, tekst W. Barnard)

o God, gij geeft
Uw heerschappij te kennen
niet door te eisen
maar veeleer door
te sparen en
U te ontfermen.
Maak Uw ontferming
veel en groot
over al Uw reisgenoten
en geef hun deel
aan Uw
voor 't oog verborgen heil.

voorbede gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)
voor de lijdende mens

Bij Richteren 19 en 20 (N.V.)

Vormde de vorige twee hoofdstukken het eerste deel van het slot van het boek Richteren, nu horen we in het tweede deel een ongeveer gelijke aanhef. Allereerst de helft van het refrein ('er was geen koning in Israël in die dagen'), maar dan wordt er een man ten tonele gebracht, een leviet, die weliswaar uit het gebergte van Efraïm komt (zie Micha in 17,1) maar vervolgens zich een bijvrouw neemt 'uit Bethlehem in Juda'. En dan hebben we weer aansluiting, met een knipoog, bij de jongeling uit Bethlehem in Juda, de leviet van 17,7. Beide vertoeven als vreemdeling. Beide vormen ook de aanleiding voor de grote vertelling. De eerste leviet werd door de godsdienst in beslag genomen (hij werd een paradepaardje tussen de religieuze inboedel van Micha), de tweede geeft de stoot tot grote twistgevingen tussen broeders, de zonen van Israël en de zonen van Benjamin. Het 'heb uw God lief' krijgt een vervolg in het 'heb uw naaste lief'.

De leviet raakt van Efraïm thuis in Bethlehem, zijn bijvrouw vindt via haar vader haar relatie met haar man terug. Nu nog terug naar huis, naar Efraïm. Want in het broodhuis Bethlehem is het wel goed toeven, maar thuis en onderweg daarheen, vind je daar in Israël ook een huis?

Tegenover de overmatige gastvrijheid in Bethlehem, wordt vervolgens de schandelijke ongastvrijheid getekend in Gibeā. Het is de couleur locale van Sodom (Genesis 19), en dat in Israël!! Er is er één die het voor hen opneemt, een oude man afkomstig uit Efraïm. In de mond van deze man klinkt dan ook het tweede deel van het refrein. Wanneer de mannen van Gibeā de onderlinge relaties tussen mensen, uitgedrukt in het hoge goed van de gastvrijheid, verkrachten, biedt de oude man nog zijn dochter aan met de woorden 'doet met hen wat goed is in jullie ogen' ('en eenieder deed wat goed was in zijn ogen' (17,6). De mannen van Gibeā doen het. Mannelijk, gewelddadig, dodelijk. Een dieptepunt in het boek Richteren. Nooit is geschied, nooit is gezien zó iets, vanaf de dag dat de zonen Israëls opgingen uit het land Egypte tot op deze dag. Gibeā wordt verspreid over heel Israël, in twaalf delen wordt deze schande over het land gebracht, over de inwoners van het beloofde land. Later zal het 'Gibeā van Saul' (1 Samuël 11,4) het centrum worden van waaruit het land wordt bevrijd en Jabes verlost. Maar nu is er nog geen koning in Israël.

De schanddaad te Gibeā, temidden van de stam van Benjamin, vormt de aanleiding tot de broederstrijd tussen de stammen van Israël en die van Benjamin. Een uitgebreide verslaggeving van aanval en verdediging moet de indruk wekken van een verschrikkelijk gevecht.

En dat is het ook wanneer broeders elkaar uitmoorden. Herhaling op herhaling moet aangeven dat hoorder en lezer ervan doordrongen raakt, dat er chaos is temidden van Israël, dat de strijd plaats vindt tussen broeders die als het zo doorgaat psalm 133 niet meer met elkaar kunnen zingen: 'Zie, hoe goed en liefelijk is het, als broeders ook tezamen wonen'.

God wordt om raad gevraagd, in het huis gods, Bet-El. Die is wel gastvrij. Wie moet beginnen met de strijd? Juda (vergelijk Ri. 1,1.2). De leviet kwam uit Bethlehem te Juda (17,7) en de bijvrouw van de leviet uit Efraïm, kwam uit Bethlehem in Juda (19,1). Valt er van de levieten uit Juda wat te verwachten? De godsdienst in bezit genomen door Micha (17,13), waardoor de relatie met God, de Heer, verstoord wordt en de leviet een rol speelt aan de ene kant; aan de andere kant de naastendienst verkracht door de mannen van Gibeā, waarbij de leviet een rol speelt en de relatie tussen mensen verstoord.

Benjamin wordt verslagen, de lijken van de weg opgelezen, de vluchtelingen ontsnapt uit deze ramp sluiten zich op in de rotsen. Hoe moet het verder met Benjamin? Kan daar nog ooit een koning uit voortkomen? Over dat zijden draadje vertelt het volgende, slothoofdstuk van het boek Richteren.

17 augustus 1986

zondaglezing:

Richteren 19 en 20

psalm: 23

Torah: Genesis 27

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: ps 70:2.6
bij de gaven en aan tafel: Ex 32:11.13-14;
Wijsheid 16:20 en Joh 6:35
epistel: II Korinthe 3:4-9
zondagslied: LB gezang 15, EB 19
'Loof nu, mijn ziel, de Here'
evangelie: Marcus 7:31-37

in het nieuwe lectionarium:

Jeremia 38:4-6, 8-10
tussenzang: psalm 40 (R vs 14b)
eventuele tweede lezing: Hebr 12:1-4
vers voor het evangelie: Joh 10:27
+ Lucas 12:49-53

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Lucas 12, 35-59

thema van de week

van 11 tot en met 17 augustus:
Geen vrede hebben

kleur: groen

gebed

(Missale Romanum)

God, voor hen die U liefhebben
hebt Gij het geluk bereid
dat geen oog heeft gezien.
Wek in ons een vurige liefde tot U
om U in allen en boven alles te binnemen
en uw beloften vervuld te zien
die al onze verlangens te boven gaan.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(Anglicaanse en lutherse traditie)

Almachtige, eeuwige God,
die in goede gunst
onze wensen en verdiensten
verre te boven gaat,
stort over ons uit
uw ontferming en
vergeef wat ons
geweten met vrees vervult,
ja, geef ons zelfs
wat wij niet durven vragen.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(Zelfde traditie, tekst W. Barnard)

Gij boven alle machten uit,
gij scheppende vandaag als van oudsher
de overvloed van Uw
toewijding overtreft
ons vermogen om te doen en te denken.
Stort over ons,
zo bidden wij,
Uw barmhartigheid uit
en doe van ons weg
wat ons slechte geweten benauwt,
maar voeg ons toe
wat gij alleen kunt geven,
gaven die ons gebed
niet onder woorden weet te brengen.

voorbede gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)
voor Afghanistan

'In die dagen was er geen koning in Israël'. De laatste zin van het boek der Richteren is tegelijk een opmaat voor het boek dat volgt, Samuël, waarin het zal gaan over het koningschap. De geschiedenissen van de richteren in Israël verwijzen al naar, meer nog: roepen om het optreden van de koning, David. Die echter alleen mag optreden onder de kritiek van de profeet Samuël: koningschap kan niet zonder profetie, anders zal ook hij de fout ingaan, zoals Israël in het boek Richteren steeds opnieuw de fout ingaat. Leitmotiv in het boek is immers het steeds weerkerende zinnetje: 'zij gingen voort te doen wat kwaad is in de ogen van JHWH'. Het volk wendt zich steeds weer af van de dienst aan JHWH: het 'kent' hem niet (cf Ri. 2,11, 3,7). Na het feestelijke begin in het beloofde land in het boek Jozua, de intocht en verdeling van het land, gaat het in Richteren in mineur verder: zó goed als het op grond van de gave van het land verwacht had mogen worden te gaan, – zo goed gaat het toch niet voort.

Wordt in de eerste hoofdstukken beschreven hoe dat kwaad-doen eruitziet vanuit JHWH gezien – die dan ook telkens ingrijpt en een nieuwe richter, leider, profetische figuur zendt om de zaak weer in rechte banen te leiden en het volk te bevrijden uit de nesten waarin ze zichzelf hebben gestoken – in de laatste hoofdstukken wordt dezelfde gang van zaken bekeken, maar nu van de andere kant, vanuit menselijk standpunt.

Ieder deed wat goed was in zijn ogen – met andere woorden men deed maar wat; men rotzooide maar wat aan. Hoe rommelig het toegaat als ieder maar een beetje – tot zeer – zijn eigen gang gaat, dat wordt in de laatste hoofdstukken duidelijk, als de stammen onderling in strijd geraken. Wordt er in het begin gestreden tegen de vijand, de Kanaäniet, nu moet Juda uittrekken tegen eigen vlees en bloed, de stam Benjamin. En nog wel op bevel van JHWH (20,18). De gebeurtenis te Gibeā, – verkrachting en moord op de bijvrouw van een leviet –, wordt aanleiding tot een strijd van Israël tegen Israël. Bijna gaat Benjamin daarin ten onder, zodat Saul, de eerste koning van Israël, niet eens geboren had kunnen worden! (N.B. vergelijk voor de verbandingen tussen Richteren en Samuel, onder andere I Sam. 11,7 met Ri. 19,29) Maar nee, nog nèt gaat het goed, nog nèt gaat de kleinste van de twaalf stammen *niet* ten onder. En zo eindigt de mineurcompositie toch nog net met een min of meer vrolijke noot: een 'feestelijke' maagdenroof. Overigens meer een klassiek, Grieks en Romeins, dan een joods gegeven! De bekende 'kromme stok' waarmee rechte slagen gegeven kunnen worden? Te Mizpa heeft heel Israël gezworen (Ri. 21:2) dat niemand van hen zijn dochter nog aan een Benjami-

niet zal geven. . . maar een al te begrijpelijke eed, na wat er te Gibeā is gebeurd (19). Maar daarmee dreigt Benjamin wél uit te sterven: geen vrouwen, dan ook geen nageslacht meer! Hoe moet dat nu? vraagt men men dan ook, vertwijfeld, te Beth-El aan JHWH (21,3): 'waarom is dit geschied, dat er heden één stam van Israël ontbreekt?' Israël verheft zijn stem en *weent*, een groot geweën (cf Ri. 2:1-4). Bochim, de situatie van het wenen uit Ri. 2 is teruggekeerd, de kring gesloten: van de plaats van boete, naar dit trieste wenen, kom de verloren stam. Het antwoord op de vraag is daarmee ook impliciet gegeven: Ri. 2,2 immers: 'gij hebt naar mijn stem niet geluisterd'. Maar. . . er is een oplossing. Geen van de stammen van Israël zal meer zijn dochters tot vrouw aan de Benjaminiten *geven*. . . maar over *nemen* door Benjamin zelf is niets gezegd! En zo gaat het toch nog nèt goed. Lijkt het in hoofdstuk 20 erop dat na de moord te Gibeā, Israël *zichzelf* vermoordt – een strijd, in den brede uitgemeten, om duidelijk te laten zien hoe Israël nu tegen zichzelf strijdt – toch komt het kwaad uiteindelijk *niet* op hun eigen hoofd neer. Benjamin wordt niet uitgemoord, maar met een list verslagen, – de stad Gibeā valt ten prooi, als brandoffer, vs 40 – en in hoofdstuk 21 wordt z'n voortbestaan nog net, op het nippertje, verzekerd. Er zal toekomst blijven. En dit ligt. . . in de hand van vrouwen (zoals al eerder in Richteren, Debora en Jael!) Vrouwen uit de stad Jabesj (nota bene de eerste stad die door Saul als eerste koningsdaad, zal worden bevrijd!) redden het voortbestaan van de stam Benjamin – uit welke stam Saul zal komen. Jabesj had niemand geleverd naar de vergadering te Mizpa; dat geeft dan een alibi om die stad hetzelfde te doen ondergaan als Gibeā – alle mannen die niet naar Mizpa zijn gekomen, worden gedood, hun vrouwen ook maar meteen. Maar dan zijn er nog 400 maagden over – een uitstekende oplossing voor het vrouwen tekort van Benjamin (en een oplossing die duidelijk met opzet *niet* aan JHWH wordt toegeschreven!) (ieder deed wat goed was in zijn ogen. . .).

Nog zijn er niet genoeg vrouwen voor Benjamin – zó klein is de stam nu kennelijk ook weer niet – daarom volgt nog een tweede verhaal: de maagdenroof te Silo, waar een feest voor JHWH is en de Benjaminiten in staat worden gesteld om tijdens het dansen het hun nog ontbrekende aantal meisjes te schaken. De vaders en broers hoeven niet in de knoei te komen met hun dure eed: ze hebben niet gegeven. Benjamin heeft genomen. Het getal van 12 stammen is daarmee gered – erg fraai is het er allemaal niet toegegaan, maar Benjamin blijft, en zal de eerste koning kunnen leveren. De plaats waar dat is mogelijk gemaakt, is niet zomaar een plek, maar met name genoemd: *Silo*.

24 augustus 1986

zondaglesing:

Richteren 21
psalm: 24
Torah: Genesis 28

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: ps 74:20.19.22.23
bij de gaven en aan tafel: ps 31:15-16;
ps 148:12.14 en Joh 6:51
epistel: Galatan 3:15-22
zondagslied: LB gezang 404, EB 471
'U Here Jezus roep ik aan'
evangelie: Lucas 10:23-37

in het nieuwe lectionarium:

Jesaja 66:18-21
tussenzang: psalm 117 (R: Mc 16:15)
eventuele tweede lezing: Hebr 12:5-7.11-13
vers voor het evangelie: Joh 14:6
+ Lucas 12:22-30

Zondagsschool en kinder(neven)dienst:

Lucas 13,6-9

thema van de week:

van 18 tot en met 24 augustus:
Onvruchtbare boom

school:

Project van drie lessen over de Reformatie

kleur: groen

gebed

(Missale Romanum)
God, Gij brengt uw gelovigen tot een en dezelfde gezindheid. Laat ons allen van harte doen wat Gij vraagt en met verlangen uitzien naar wat Gij belooft, zodat bij alle wisselvalligheden van dit leven ons hart daar mag zijn waar de waarachtige vreugde is. Door onze Heer, Jezus Christus.

(Anglicaanse en Lutherse traditie)

Almachtige en barmhartige God, dat wij U op gepaste wijze loven en dienen is een gave van U. Zo vragen wij: geef, dat wij zonder struikelen uw beloften najagen. Door Jezus Christus, onze Heer.

(Zelfde traditie, tekst W. Barnard)

God die almogend zijt en mededogend zijt, het is Uw zaak dat de dienst voortgaat, en dat er mensen zijn die U trouwhartig zijn toegedaan. Geef dan aan ons, zo bidden wij, dat wij de wegen volgen die leiden naar uw Rijk. Ja, geef ons dat wij voortgaan op Uw pad zonder belemmering of aanstoot.

voorbereiding gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)
voor India